

Tractatus tertius

de septē sacris ecclesie et eorū declaratiōe.

Ad compē
diosam sacramētorū
noui testamēti noti-
ciā videndū est sum-
matim in genere. qđ
sit sacramētū. Quib-
us de causis insti-
tuta sunt sacramēta. In quib⁹ consistant
An aliqua possint iterari. Quot sunt. Et
qualē ad vicia et ad virtutes cōtrarietate
et ordinē habeant. Deinde de quolibet sa-
cramēto tangendū est aliquid in speciali
**Diffinitio sacramē-
ti et eius expositio.**

Diffinitio autem sacramenti ex
verbis magistri in. iiii. sentētia-
rum elicitur que est ista. Sacra-
mentū est inuisibilis grē/visi-
bilis forma/imaginē ipsius gerēs et causa
extēris. Quā sic intellige. Sacramētū est
forma/nō intrinseca quidē/ut est accidēs
vel forma essentialis exterior. Non intri-
seca quidē ut est forma essentialis, sed ex-
terior ut est accidēs. Visibilis sic. s. ut sicut
visus p quolibet sensu/ita visibile pro qđ
libet sensibili. qđ dicat. Sacramētū est
sensibile signū vel sensibile signatū seu fi-
guratum. Inuisibilis grē. i. grē que nō
videt vel nō sentit sensu exteriori. Et hoc
dicit ad dīam decoris corporis et hōi. que
sunt grē visibiles. Imaginē gerens. i. si-
militudinē ipsius scz grē. Verbi grā. Pro-
prietas qđā naturalis/cōnexa est aq que
in sacramēto baptismi/grām repñtat inui-
sibilem. ut puta refrigeriū qđ est in aq/re-
pñtat refrigeriū grē ab incendio fomitis
Et vis ablutiua que est in aqua. repñtat
ablutionē a macula originali. Sequitur
et causa extēris scilz ipsius gratie. cōiter et lar-
ge sumendo causam. sic scz qđ illd dicat eē
causa alicui⁹ rei/sine quo res ipa nō fit. qđ
uis sine eo fieri posset. De enī. pprie et p se
causa est remissionis pcti et collatiōis grē.
Quia tñ hoc cōiter nō facit/nisi ad extēti-
am sacramēti vbi sacramētū haberi pōt
ideo dicit cōiter/sacramētū ipsoz causa
qđ illud sine quo hec nō fiūt. Ex si obij

ciat de corpore xpi vero/qđ est sacramētum
corporis mistici. ut infra dicit. qđ tñ nō est
signū sensibile. nec forma visibilis. Dic qđ
corp⁹ illud est sensibile et forma visibilis
in annero licz in se nō sit. licz enī in suave-
ra et propa natura nō sit visibile aut sensi-
bile. est tñ visibile et sensibile in forma vel
specie panis anxi. An cū dicitur Sacramē-
tū est inuisibilis grē visibilis forma. intel-
liges scilz in se vel hñs annexum visibile
vel sensibile.

Quibus de causis

instituta sunt sacramēta.

Secundū magistz in. iiii. sentē-
tiarū instituta sunt sacramēta
ppter humiliationē. ppter erudi-
tionē. ppter exercitiū. Propt
būiliationē videlicz ut ppter deū subijcia-
tur pctōr curādus creature. qđ p auerfōez
a deo p inordinatū amorē creature subie-
ctus est. Equū enī est ut vbi ouis peccatū
ibi et moriat. De eruditione. Propter
eruditōem vero/ut p ipsa exteriora sacra-
mentā/ad aliq spūalia cogitāda et consi-
deranda erudiamur et exercitemur. Excita-
mur etenī ut aduertam⁹ p ea que exterius
vident/purgationē anie intrinsecā in sa-
cramēto fieri. Si enī deus aiām curaret
nulla exteri⁹ dū purgat vel añ vel p ppo-
sita specie/nūq cogitaret rudis homo de
aliq interiori purgatione. s. p hec q exte-
ri⁹ fieri vider/instruit et exercitat ad recog-
tandū purgationē fieri interi⁹. De exer-
citiō. Propter exercitiū sō ut. s. homo in
his exerceat. ut picula ociositatis deuiter
qđ non referit hic ad actū sacramēti. qđ in
plurib⁹ iterari non pōt/sz ad actū grē sacra-
mentalis. qđ frequenter iterādus est. Alius
mod⁹. Vel p dicta fm qđsdā distingue. q. s.
sacramēta data sunt clericis in exercitatio-
nē siue exercitiū. Di ei exercitiū hñt in ip-
sa scz sacramēta ministrādo. ut celebrādo
penitētiās in iūgendo. infirmos vngēdo
et tā ipos qđ sanos cōicādo et alia sacra ex-
hibēdo. In qđb⁹ sufficiēter poterūt occu-
pari tā sacerdotes qđ alij clerici/qđ tenētur
eorū esse ministri et coadiutores. Sic er-
go data sunt ipa sacra clericis in exercita-
tionē. Laicis autē data sunt in eruditōz
ut supra mōstratū est. Utriqz at tā cleri-
cis qđ laicis data sunt in humiliatōnem.
quia utriqz sacra suscipiūt. in qbus ppter

deum se creature subiiciūt. cui aī immo-
derate amando ꝑtra deū se subiecerūt.

In quibus consi- stunt sacramenta

Qonsistūt autē sacramēta. vt di-
cit magister in. iij. sentētiarū in
duob⁹ scz in rebus ⁊ in verbis
Et ꝑ res intellige omīa sensibi-
lia ad sacramētū necessaria ꝑter verba. vt
aquā. oleū. linitionē. panē. vinū. impos-
sibilem manuū. ⁊ cetera hui⁹mōdi. In sacro tñ
in q̄ necessaria sunt ꝑ verba at̄ intellige
oīa verba necessaria ad sacramētū. siue
sint inuocatio trinitatis. siue alia q̄cūq̄
verba ad ip̄m sacramētū necessaria.

Unde ꝑ aquā ⁊ oleū que hic q̄si causa exē-
pli ponit̄ intellige oēs res necessarias in
oībus sacramētis. Et ꝑ nomē trinitatis
oīa verba necessaria ad sacramēta. **D**oc-
tamē scias q̄ nō in oībus sacramētis eq̄-
liter sunt hec duo necessaria. **P**ōt enī ma-
trimoniū cōtrahi nutu vel signo. q̄ succe-
dūt loco verborū vt in mutis. **P**otē et̄
vera penitētia sine ꝑfessione ⁊ satisfactiōe
in aliquo casu haberi. Verū tamē de peni-
tētia dicit̄ aliq̄ q̄ tota virtus penitētie/
potest haberi sine ꝑfessione ⁊ satisfactiōe
sed nō sac̄m penitētie in q̄ntū sacramen-
tū. qz sic id est in q̄ntū penitētia est sac̄m
cōtrito ꝑfessio ⁊ satisfactio ad esse suū exi-
gunt̄ vt ꝑtes integrales. Et sic in ca-
su ꝑdctō habet̄ virtus sacramēti sed nō
sacramētū in q̄ntū sacramētū. **U**n̄ si ho-
mo sic ꝑtritus sine ꝑfessione ⁊ satisfactiōe
decederet/et ex post resuscitaret̄ ipse tene-
ret̄ ad ꝑfessionē ⁊ satisfactionem.

In quib⁹ differūt sacramenta noue legis a sacramētis ve- teris legis.

Notandū venit q̄liter ⁊ in q̄-
bus differāt sacramēta noue le-
gis/a sacramētis veteris testa-
mētī. Et s̄m aug. tota differētia
est timor ⁊ amor. qz veteres sua sacramē-
ta adimplebāt timore. nos vero sacramē-
ta euāgelica ex amore. Et ad litterā datio
veteris legis tota fuit in timore ⁊ igne et
fumo. ⁊ alijs terribilitatib⁹ sed noua lex
tota in benignitate ⁊ gratiā. **D**ugo de
sancto victore inter sac̄a noue legis ⁊ sa-
cramēta veteris legis ponit̄ triplicē dr̄āz

Prima est q̄ nostra sac̄a sunt immedia-
te signa gratiē sed illa non sic immediate
sunt signa gratiē sicut n̄ra. **S**cōda differē-
tia est q̄ nostra sac̄a sunt signa ⁊ cause/il-
la ꝑo sunt signa tñ. **T**ertia differētia est
q̄ illa sacramēta veteris legis tñ promit-
tunt gratiā quā non continēt/nōstra au-
tem dant gratiā quam continēt

Quot modis sacra- menta iterentur

Ribus autē modis dicit̄ sacra-
mentū iterari. **U**no modo ex
ꝑte efficiētis vt pote conferētis

Et sic omīe sacramētū est itera-
bile qm̄ idem ep̄s freq̄nter confirmat̄/ fre-
quēter ordiat̄/ idē etiā sacerdos freq̄nter
baptizat̄/ ꝑsecrat corp⁹ xp̄i ⁊ hui⁹smōdi

Alio modo dicit̄ sacramētū iterari re-
spectu suscipiētis/ vt cū ab eodē idē sacra-
mentū non nūero/ sed specie suscipit̄ Et
hec iteratio est in q̄busdā sacramētis/ ⁊ in
q̄busdā non. **S**ūt enī aliqua sacramēta
instituta in remediū malorū que freq̄nter
ꝑsone accidere solēt/ ⁊ in q̄b⁹ non imp̄mi-
tur character sic penitētia in remediū morta-
liū actiū/ ⁊ eucharistia in remediū venia-
liū/ ⁊ extrema vinctio in remediū vtroꝝq̄
⁊ etiā corp̄alis morbi. Et hec sacramenta
sicut mala in quorū remediū instituta sunt
freq̄nter accidūt/ ita freq̄nter ꝑferri ⁊ ite-
rari p̄nt. **S**unt ⁊ alia sacramēta in q̄bus
imp̄mit̄ character/ ⁊ hec sacramēta ꝑꝑt
dignitatē characteris que sic imp̄mūt q̄
semel imp̄ssus indelebilis est/ iterari non
p̄nt. **T**ertio modo iterari d̄r sacramen-
tū sic/ scz q̄ eadē forma verborū nūero su-
ꝑ eandē materiā nūero ad eandē sc̄ificā-
dā ꝑferat̄. Et isto modo nullū sacramē-
tum iterat̄/ qz sic verba sanctificā seu sc̄i-
ficātia viderētur insufficiētis efficacie re-
spectu sc̄ificatiōis illi⁹ materie. **O**si obij-
cias de extrema vinctio in q̄ videt̄ eadē
forma verborū iterari sup̄ eundē infirmū
Dic q̄ non iterat̄ illa forma verborū sup̄
eundem infirmū nisi se aliter habentē/ et
sic alteratum/ hoc est nisi alia ei infirmi-
tas numero supueniat/ vel eiusdem infir-
mitatis magna fiat immutatio/ ⁊ sic ꝑꝑ-
rie non videtur sup̄ eundem fieri.

Assignatio numeri sacramentorū s̄m septē virtutes

DE numero sacramentorum scilicet dicitur est. quod septem sunt. scilicet baptisimus confirmatio. eucharistia. penitentia. extrema unctio. ordo. matrimonium. que continentur in hoc versu. Ablutio firmo cibo pigetungit et ordinat vroz.

Que convenienter septem assignantur secundum septem virtutes. ut videlicet baptisimus sit sacramentum fidei. In ipso enim incipit ipsa fides. Extrema unctio sit sacramentum spei. Qui enim inungitur sperat specialiter de meritis. ecclesie et de misericordia dei. Eucharistia sit sacramentum charitatis. Unde hilarius. lib. viij de trinitate dicit sacramentum esse amoris. Confirmatio sit sacramentum fortitudinis. que necessaria est ad pugnam spirituale ad quam quis confirmatur. Penitentia sit sacramentum iusticie propter satisfactorem. in qua unicuique reddere debet. quod suum est. Ordo sit sacramentum prudentie propter clauem scientie que confertur ordinato. Patrimonium sit sacramentum temperantie. eo quod libido in illo sacramento honestate excipitur nuptiarum. Alia assignatio pro contrarietate ad septem peccata capitalia. Potest et aliter numerus ipsorum sacramentorum accipi secundum contrarietatem quam habent ad vicia capitalia. Videlicet baptisimus sit contra superbiam. eo quod homo ibi se maxime humiliet. Communissimo elemento scilicet aque. Eucharistia contra invidiam que contrariatur charitati. et ita eucharistie que est sacramentum amoris. Confirmatio contra acediam. eo quod homo confirmatur ut fortis efficiatur in spiritualibus in quibus deluber est acediosus. Extrema unctio contra iram. Ira enim tumere facit. et tumoris mitigatio est ab unctio. Ordo contra auariciam quod ordinati deum esse suam portionem profitentur. non aliquid mundanum. Unde in susceptioe clericatus que omnium incipit est ordinum dicit illud psalmus. Dominus pars hereditatis mee etc. Penitentia contra gulam. quod inducit abstinence et carnis maceracionem. Patrimonium contra luxuriam ubi turpis voluptas honestate excipitur nuptiarum.

Particularis de declaratio sacrorum. Et primo de baptisimo

Dicitur hec accedendum est ad ipsorum sacramentorum declarationem. et primo de baptisimo. Ubi primo videndum est quod sit. scilicet quid sit nomine et ratione. Quot modis sit seu quadruplex est. Que sit propria eius materia. Que sit eius

propria forma. Quis sit eius effectus. Quis minister. Que conditiones accedentium ad baptismum. De patrinis. et quod est eorum officium

Quid sit baptisimus

nomine et ratione:

Uidet autem baptisimus que ad nomen idem esse quod lauare. sic baptisimus idem est quod lauare. Unde glosa ceteri. iij. Baptisimus et lana crum sunt eiusdem rei nomen. sed unum latinum est. alter grecum. Sic ergo baptisimus dum generaliter sumitur idem est quod lauare. Specialiter vero aliquando ipsum designat sacramentum. Aliquando autem ipsam actionem. scilicet ipsam lotionem. Unde dicitur baptisimus iohannis. i. ablutio que abluatur iohannis. Aliquando vero designat ipsam passionem seu susceptioem lotionis. Unde marci. viij. Relinquentes enim mandatum dei tenent traditiones hominum. baptisimata vireorum. et calicium. i. quibus lauatur vireorum et calices. Aliquando autem nominat seu designat ablutionem sacramentalem. ut cum dicitur baptisimus est tinctio ut in subiuncta diffinitione exprimitur. Unde baptisimus ab augustinus sic diffinitur. Baptisimus est tinctio in aqua. verbo vite sanctificata. Et intellige tinctionem passivam scilicet qua intingitur baptisatus. sicut vult magister in sententiis et multi alij. Et si obijciatur quod baptisimus manet in baptisato. tinctio autem illa transit. que ut videtur non potest dici baptisimus. Rnde quod quis tinctio illa in se transire videatur. manet tamen in suo effectu. scilicet in caractere que impmit. qui quidem indelibilis est. et ideo non omnino transit illa tinctio cum in suo effectu maneat. Et in dicta diffinitione dicitur tinctio supple facta in aqua verbo vite sanctificata. i. in aqua que per verbum vite. i. per invocationem sancte trinitatis sanctificata est.

Quotuplex sit baptisimus

Est autem triplex baptisimus (ptisimus scilicet fluminis flammis et sanguinis. Baptisimus quod est fluminis est que fit in aqua secundum modum ecclesie consuetum. Qui omnino a culpa liberat. tam scilicet peccati actualis. si ipsum inuenerit sicut in adultis. que originalis sicut in puulis qui tantum originale culpam habent. Liberat etiam a pena debita. Insuper impmit caracterem. Baptisimus flaminis est cum quis bene fidem. volens

baptisari/caret baptismo aque/non qdē p negligentia vel cōtempnū/sed ppter im-
potentia/qz. f. habere nō potest. Ubi de-
fectū supplet gratia spūs sancti. Et ista li-
berat a culpa z pena debita. **B**aptism⁹
sanguinis est vt in martirib⁹. qui nō va-
lentes habere baptisimū aque/propō san-
guine baptisant. vel poti⁹ merito p̄cio sif-
simi sanguinis in cruce effusi. Et hic si-
militer liberat a pena z culpa. **I**sti duo
vltimi modi/ērenso nomine dicunt baptis-
mi. quia quō ad euacuatōem culpe z pe-
ne suppleat locū baptisimi flumīs/sed tñ
nō imprimūt caractere. **U**n̄ extat opinio
qz si cōtingeret aliquē taliū sic baptisato-
rū resuscitari/tēneretur denuo baptisari
baptismo aque. Nec tunc diceret baptis-
mus iterari qz nō eadē species iteraretur.

Que sit propria

materia in sacramento baptisimi.

Propria materia in sacramēto
baptisimi/est sola aqua. eo qz vt
dicit magister in. iij. sententia
rū hoc sacramētū tātū in aqua
celebrat. Cuius cause z rōes sunt multez
assignari pnt. **U**na qz aqua vim refri-
gerandi habet z abluendi. Et ideo signat
grām abluentē culpe maculā/z refrigerā-
tem in cenditiū/qd est in estu fomitis z cō-
cupiscētie. q̄ duo sunt p̄ncipales effect⁹
baptisimi. Et ideo ad designationē hui⁹ du-
plicis gr̄e/fit in aqua. **S**ecūda causa ē
p̄munitas hui⁹ elemēti z facilitas hñdi/
quia nullus etiā inopū phibet ab aqua.
Et ideo qz sacramētū necessitatis est/fit
in cōissimo elemēto. vt nullus a suscipiē-
do excuset. **T**ertia causa est p̄munitas
z facilitas aquā inueniēdi. quia vbiqz est
z in omni pre mūdi inuenit. vbi habitāt
homies. Et hoc itez competit huic sacro-
fic generalit̄ necessario. **Q**uarta causa ē
qz non vinū vl̄ oleū sed aqua de latere sal-
uatoz̄is fluxit. vbi fm̄ quosdā initiū sum-
psit hoc sacramētū. **Q**uinta causa est
qz spūs sanctus viuificās primo sup aquas
apparuit. **U**n̄ Gen. i. Spūs dñi ferebat
sup aquas. **S**exta cā est qz saluator nō-
ster in riuis iordanis sua mundissima ac
sanctissima carne hoc elemētū tetigit dās
ei vtutē vt spiritiferas aras facere possit
vt dicit Abryso. **S**ed nūquid in quo-
libet aqueo liceat baptisare. Nunqd̄ pri-

mo in aqua marina que non videt aqua
simplex qz habet immictū adustū trestre
ob quā causam est falsa? **I**te nūqd̄ in bro-
dio vel ceruisia vel medone? **I**te nūqd̄
in aqua calida vt in balneo? **C**irca hec
ab aliqbus sic distinguitur/quia vel illa
p̄mixtio aq̄/tollit speciē z p̄rietatē elemē-
ti/z ipm̄ trahit in aliā spēm aut non. **S**i
aut tollit/tunc in illa p̄mixtione non po-
test fieri baptismus/sicut nec in medone.
nec in ceruisia. nec in litiuio z yzina. nec
in aqua quā alchimiste faciūt ad mutan-
da metalla. que vehemētissimā vim habz
purgandi z dissoluēdi. **S**i autē non tol-
lit p̄rietates z spēm aque. qui ipsa aqua
remaneat in virtute refrigerādi z abluēdi
et non dissoluēdi ad modū aquarū acuta-
rum. tūc in illis potest fieri baptism⁹. vñ
in mari z in aq̄s turbidis/potest fieri ba-
ptismus. z etiā in brodio si non sit remo-
tū z alteratū in specie elemēti p̄ illud qd̄
coctū est in eo. **U**n̄ adhuc querit̄ vtrū
in aqua calida sicut in balneo possit fieri
baptismus? **C**onstat qz sic. eo qz illa aqua
p̄ accidentalē caliditatē/nō amisit suā na-
turalem frigiditatē. q̄nimo p̄sulcius face-
rent sacerdotes/vt dicūt aliqui si in tem-
p̄e frigido facerent aquā pro baptisando
calefieri quia aliquādo puuli baptisandi
adeo frigore aque penetrant. qz inde con-
trahūt mortales infirmitates z moriunt̄.

Sed quid si alius liquor admisceatur
aque. vt pote ceruisia vel vinū nūqd̄ in
illa aqua fit baptismus. **D**icitur qz sic. si
aqua in illa p̄mixtōe p̄dominet̄ alias nō.

**De forma prescri-
pta sacramenti baptisimi.**

De forma p̄scripta huius sacra-
menti dicendū est quid sit quo-
ad verba proferēda. Quo ad i-
mersiones faciendas. Quo ad i-
quedā preparatoria que de huius sunt so-
lennitate sacramenti.

De forma sacramē

Ati baptisimi quo ad verba
Orma aut̄ verborū talis ē. **E**go
baptiso te in nomine patris z fi-
lij z spūs sancti. **U**bi nota qz hoc
p̄nomē ego fm̄ oēs fere doctores etiā de-
cretistas/n̄ ē de necessitate sacri. z p̄t̄ omitti
sñ maḡ culpa. tuti⁹ ē tñ apponere. s̄z reliq̄

verba sunt de forma quo ad necessitatem adeo q̄ si aliquid eorū omittatur non fiat baptisimus. ¶ Q̄d autē apostoli baptisauerūt in nomine xp̄i et nō expresse inuocādo trinitatē triplex cā assignatur. Una qz illo tempe odiosum erat illud nomē salutare. z tō vt homies vidētes sp̄m visibiler ad eius inuocatōem descēdere magis illud nomē reuererētur. cautiū fuit ad tēpus apud eos donec illud nomē ampli⁹ publicaretur ip̄o iuocato baptisare. Alia causa fuit significatio noīs. que ip̄licite expr̄mit trinitatē. qz in hoc noie xp̄s q̄ interpretatur vnctus/intelligitur vngēs pat̄ vnctus fili⁹. vnctio sp̄s sanctus. Tertia causa fuit reuelatio diuina eis facta. que licet nō legatur. nō putatur tamē apostolos h̄ presumpsisse nisi spiritus sancti instinctu z iussione monerētur. ¶ Sed q̄d si modo in oie xp̄i baptisaretur. Dicunt quidā magistri doctorū q̄ nō debet in nomine xp̄i baptisari. si tamē baptisatū fuerit valet baptisim⁹. Ambro. Hugo de sancto vic. lib. de sacramētis. Et magister in li. iiii. sententiarum videtur idem sentire. z etiā moderno r̄ū aliqui. ¶ Alij quidā licet pauci quos viderim sentiūt cōtrariū. eo q̄ fm ipsos nō fit baptisimus his diebus nisi p̄ inuocatōem trinitatē explicite. ¶ Sed q̄d si ex turbatione animi vna tantū p̄sona noia retur. vt si diceretur solū/baptisō te in nomine patris. Itē quid si fiat aliqua trāspositio aliquarū dictionū. vt baptisō te in nomine filij z patris. zc. Itē quid si fiat appositio aliarū dictionum. vt baptisō te in nomine patris z beate marie. Itē quid si in platione verborū fiat aliqua interpositio. vt pura baptisō te in nomine patris z interponatur. veni huc vel porta sal z huiusmodi. z postea dicatur z filij. zc. Quid si fiat corruptio verborū. vt baptisō te in noie patra z filia z huiusmodi. ¶ Responso in primo casu hugo de sancto victore baptisatū dicit. Aut ei. ¶ Vides ergo qualr̄ in fide trinitatē solo p̄re z filio nūcupato plenum fit baptisimatis sacramētū. Alij volūt q̄ nō sit baptisim⁹ sicut plene vult huguelin⁹ in apparatu suo sup̄ decretales. Magister etiā albertus idē dicit. z plene cōtradicit in libro sententiarū in hac pre. vbi p̄ vnus p̄sone nomen intelligi dicit trinitatē. in quo noie apostoli baptisauerūt ratōne iam dicta. s. q̄ cuiuslibet istoꝝ

trii nominū significatio implicite expr̄mit trinitatē. ¶ In secūdo casu cū fit aliqua trāspositio dictionū fm huguelinū. et fm aliquos modernorū magistroꝝ / q̄ volūt q̄ ipse ordo verborū sit de forma baptisimi nō est baptisatū. Alij dicūt q̄ peccat qui trāsponit. tamē si nihil aliud faciat nisi trāspositōem / nec intēdit deridere vel heresim inducere baptisatū est. quod ego meli⁹ credo. ¶ In tertio casu. s. cū aliquid apponit̄ distinguūt aliq̄. qz aut apponit̄ aliquid nō corruptū. vt patz in exēplo sup̄ius posito vbi addit. z bte marie. Et tunc dicūt esse peccatū in appositōe. sed q̄ baptisatū est. Aut apponit̄ aliquid corruptū vt si dicat. Nō baptisō te in nomine patris. zc. z diaboli. Et tūc dicūt nō esse baptisatū nec aliqd fieri. ¶ Et eodē modo in quarto casu cū fit interpositio aliqua. maxime si casus aliqua necessitate aliqd interponat̄ qd nō corrūpit. vt patz in dicto exēplo. Et istā opinionē videt̄ confirmare augu. in de vnico baptisimo lib. vi. Alij volūt q̄ in isto quarto casu nō sit baptisatū maxime in p̄posito aliquo qd fit p̄ter vel cōtra formā. ¶ In vltimo casu dicūt q̄ si dicatur corrupte verba ex ignorātia vel impotētia recte sonādi. tamē nō intendat baptisans heresim seq̄ vel inducere. baptisatū est. Secus tamē esset si fieret corruptio in p̄ncipio dictionis. qz corruptio in p̄ncipio dictionis variat z auferit signatū ip̄ius dictionis. nec sic est dū corruptio fit in fine. Unde verbi grā. Itē dictiones sortes sortis sortē eandē p̄sonā signant z representant. nō sic autē iste dictiones sortes z mortis. Et ideo dicūt q̄ corruptio in p̄ncipio dictionis tollit formā baptisimi. nō autem corruptio in fine.

De forma baptis

Hmi quo ad immerfiones. Prima autē baptisimi quoad immerfionē hec est. vt accipiat̄ puer per laterā. facie eius versa. capite etiam ad orientē verso. z mergat̄. z simul mergēdo dicat̄. Ego te baptisō in nomine patris. Secundo capite ad aquilonē verso dicat̄ et filij. Tertio capite ad austrū verso / dicat̄ z spiritus sancti. Ut sic pedibus semp̄ versus orientē tentis formet̄ crux xp̄i in cui⁹

Compendiū theologie

morte baptisamur. Hoc tamē scito q̄ si prima mersio omnia verba p̄ferant completū est sacramentū. et p̄fectē baptisatū.

Sed q̄d si moriat̄ puer in prima mersione patre nominato. vel in secūda patre et filio nominatis: credit̄ q̄ baptisatus sit plene / quia tūc summ⁹ sacerdos supplet q̄d minister supplere nō potuit. Idem dicit̄ si sacerdos vel quicūq; baptisans vna mersione facta vel vna p̄sona nominata moriat̄. **S**ed q̄d si fiat mersio nihil dicendo p̄ turbatōe / vel ignoratiā vel si mutus sit qui baptisat: dicit̄ ab oībus q̄ nihil tūc fit. cum ipsa trinitas nec explicate vel implicite nominet̄. **S**ed quid si nō allit tantū de aqua vt infans ex toto mergi possit: dicit̄ q̄ tūc illud quod est principalior ps vt p̄te caput / vel mergat̄ vel aqua p̄fundat̄. Si enī vna extremitatū / vt p̄te manus vel pes immergat̄. dicunt quidā q̄ nō baptisatū est. Aliqui alij dixerunt dicit̄. q̄ si aqua in quacūq; parte corporis cadat baptisatū est. Et ponunt argumentū p̄ simile. Sicut sufficit possidere p̄tem agri ad hoc vt quis totū possidere videat̄. dū tamē eius sit animi vt totū possidere intēdat. Idem sentiūt quidam de his qui nō totalr egressi sunt vterum maternū. videlicet q̄ si principalior ps egressa fuerit poterit baptisari. Quod vtrum verū sit nescio. p̄sertim cū oporteat quēlibet nasci ad hoc vt renascatur.

De forma aliquorum que sunt de solēnitate baptismi.

Forma autē que seruari debet in baptismo que cōcernit aliqua que sunt de solēnitate baptismi in his constat. Et p̄mo scilicet cathetizet̄ baptisand⁹. **C**irca q̄d multa diuersimode fiūt fm diuersas consuetudines ecclesiarū. Sed vt frequētius primo cruciat̄. vt virtus demonis exterius expellatur. **S**ecūdo signū crucis fit ei in pectore et fronte. vt diabolus se cognoscat pelli ab illo tam in oculo cordis q̄ in apto cōfessionis. **T**ertio accipiat sal in ore / vt sapor sapiētie p̄paretur. et fetor fomitis restringat̄. **D**einde fit linitio aurium et narium cū sputo / vt discretōem fidei habeat et grām que p̄ saluā a capite descēdentē signat̄ / vt scz sensus eius quo ad doctrinā fidei in auditu / et discretio in

naribus significata / apiantur xp̄o. **D**einde fit inunctio in pectore. p̄opt̄ cor dō prebandū / et in spatulis vt fortitudinem accipiat ad portandū onus dñi. **P**ost baptismū autē fit inunctio crismatis in vertice / vt appareat mens imputribilis deo / vel vt spiritui xp̄i p̄cipando / merito deinceps xp̄ianus appellaret̄ / heres iā regni effectus. **D**einde fit vestitio de veste cādidissima / in signū innocētie / q̄ accipit̄ in baptismo et glorie quā expectat in resurrectione. **T**andē cere⁹ accēsus sibi ponit̄ in manu / vt sic luceat vita eius coram hominib⁹ / vt glorificet̄ pat̄ qui in celis est. **E**t si adest episcopus confirmet̄. **E**t si adult⁹ est / dat̄ ei eucharistia post confirmatōnem.

Quis sit effect⁹ sacramenti baptismi

Quis autē sit effectus baptismi liquet ex doctrina magistrorū qui ponūt triplicē eius effectū. **P**rimus effect⁹ est omnimoda euacuatio culpe originalis in puulis / et tā originalis q̄ actualis in adultis / p̄ter exteriorē penitentiā. **S**ecūdos est debilitatio fomitis. **T**ertius est collatio gratie

Quis sit idoneus minister sacramenti baptismi.

Minister autē in hoc sacramento quo ad deū et ecclesiaz / est habēs ordinē sacerdotale iurisdictionis et laudabile vitā. **T**pe tamē necessitat⁹ ēvel esse p̄t̄ quilibet nec secū vire nec ordinē / nec iurisdictionem hñs. nec laudabile vitā imo etiā vetula. **L**argissima etenim pietas dei qui neminē vult p̄ire sicut ad hoc sacramentū tam necessarium / prouidit cōmunē materiā que ab oībus potest haberi / vbiq; inueniri. ita etiā in casu necessitatis de generali mīstro prouidit / voluitq; vt ip̄i⁹ necessitatis tpe quilibet aliū possit baptisare. **U**n̄ quis talis nō habeat p̄tatem ex ordie / habz tamē p̄tatem ex tempore. **S**ed nunqd licet aliquē in necessitate a sacerdote symonia ce recipere baptismū / maxime cū aquā ad se vel puulū suū baptisandū aliter habere non possit nisi eam emat. **I**tem nunqd ebrius q̄ iā amisit vsū lingue possit baptisare. **I**te nunqd heretic⁹ p̄t baptisare.

Anquid potest vnus duos baptizare di-
 cendo. Ego baptizo vos. &c. Et eouerso
 plures vnū dicēdo. Vos baptizam⁹ te &c.
 Item pōt ne aliq̄s in vltima necessitate
 cū nō est ali⁹ p̄ns baptizare seipm̄. Itē qd̄
 si iocose vel ioculatorie q̄s aliquē bap-
 tiser. nunquid baptizat⁹ est. **R**ndē in p̄io
 casu fm̄ quosdā. Q̄ si sacerdos nō vult te
 baptizare vel puulū nisi des precū / non
 dabis. s; hoc facies q̄ si sacerdos p̄ns nō
 esset factur⁹ es. eo q̄ nullo modo faci-
 enda sunt mala vt eueniāt bona. **S**; plu-
 res aliq̄ dicūt q̄ in dicto casu possit ab eo
 baptizari. eo q̄ q̄rens baptismū / nō emit
 aquā nō emit actū baptismi. sed tēpe ne-
 cessitatis p̄t redimere vocationē sui iuris
 & pro se si ipse baptizand⁹ est / & p̄ puulo si
 quē habeat baptizandū. **E**t tūc nō fiunt
 mala vt eueniāt bona. nec cōmittit̄ symo-
 nia ex pte querētis baptismū. nec etiā cō-
 mittit̄ se discrimini p̄ salute sua vel alteri-
 us. **I**n secūdo casu scilz in ebrio. aut in
 tali ebrio suffocāt om̄ino rō. aut nō suffo-
 cāt. sed t̄m̄ patit̄ impedimētū lingue. **S**i
 autē om̄ino suffocāt ratio. dicūt q̄ bap-
 tizare nō potest. **S**i autē impedimētū tātū
 lingue patit̄ / habet q̄ discretōem / pōt ni-
 ti ad formandū dictiōes cū studio. **V**n̄ si
 nō assit ali⁹. p̄t talis baptizare. **S**ed si
 nullā posset dictiōem exp̄mere / secus eēt.
Sed nō videt̄ q̄ ebrietas q̄ nō ligat ratō-
 nem / t̄m̄ impedimētū p̄stet vt cū dilige-
 ti studio nō posset exp̄mere verbū. **I**n
 tertio casu. s. de heretico d̄r q̄ heretic⁹ ba-
 ptizans in forma heretica nō baptizat. s; **S**
 heretic⁹ baptizans in forma ecclie. dūmo-
 do habeat intentionē baptizandi bap-
 tizat in fide ecclie. & baptizat⁹ est. **E**t ponit̄
 de hoc aug. cōtra donatū hereticū ueni-
 ens exēplū. Quia sicut Jacob semē b̄ndi-
 ctū / nō t̄m̄ genuit p̄ vterz liberaz. sed etiā
 p̄ vterz ancillaz. ita xps nō t̄m̄ sp̄ualiter
 regenerat ministerio fidelī / sed etiā mi-
 nisterio infidelī. eo q̄ actus su⁹ sit nō ho-
 minis. **I**n quarto casu d̄r q̄ vnus pōt
 tot baptizare quot pōt simul mergere vel
 pfundere p̄ necessitate. **D**ico q̄ p̄ter neces-
 sitatē nullatenus est hoc faciendū. nec est
 ly te in tali casu de necessitate forme. quia
 d̄ns tradens formā baptizandi dixit eos.
 cui tantū p̄sonat vos quantū te. **S**ed se-
 cus est si duo baptisent vnum / dicēdo ba-
 ptizam⁹ te. quia fm̄ buguelinū in appa-

ratu suo sup decret. nō est baptizatus. **S**
 si plures simul mergant puez p̄oferētes
 singuli formam ecclesiasticā / ego baptizo
 te. &c. cōfertur baptismus. **N**ec est iteratū
 sacramētū p̄pter illā verboz iteratiōem
 seu multiplicatiōem vt dicūt. nisi cū hoc
 etiā iteraret̄ & mersio siml. **S**ed esto q̄
 duo sint baptizantes aliquē. quoz vnus
 sit m̄cus & dicat verba. & ali⁹ mutus &
 mergat puez. nūquid est baptizat⁹. **D**icūt
 q̄ nō. qz in omni sac̄o h̄ntē p̄scriptam
 formā / illud qd̄ solēnitatis est b̄n̄ diuidit̄
 sed illd̄ quod est necessitatis nequaq̄. **E**t
 ideo qz vtrūq̄ scz formaverboz & mersio
 sunt de necessitate sac̄i / diuidi non p̄nt.
 vnde nō est baptizatus. **I**n quinto ca-
 su scz vtz aliq̄s possit seipsum baptizare.
Secm̄ canones p̄stat q̄ nō. & forte iō qz
 sub hac spe possit nimis differri bap-
 tismus. eo q̄ q̄n̄ vellet posset seipm̄ bap-
 tizare. **I**nsup sicut cōtra naturā est q̄ quis se
 ipm̄ generet. ita contra ratiōem videt̄ esse
 q̄ quis seipm̄ possit regenerare. **V**erun-
 tamē si desideret baptismū. & nō sit ali⁹
 qui seipm̄ possit baptizare. si in illo statu
 moreret̄ / saluaret̄. eo q̄ esset baptizat⁹ ba-
 ptismo fluminis. qui supplet in necessita-
 te baptismū fluminis. **I**n vltimo casu
 d̄r q̄ si iocose cū intentōe tamē faciēdi qd̄
 facit ecclia / sup nō baptizatū p̄ferat verbo-
 rum formā / mergēdo in aquā. ipso tūc vl-
 ante nō reclamāte baptizat⁹ est. qz tūc nō
 totū fuit iocosum vel ioculatoriū. eo q̄ in-
 tentiō faciēdi qd̄ facit ecclia / ioculatoria
 nō fuit. **S**i autē totū fuit ioculatoriū vel
 ipse reclamasset. tūc nihil fieret. **E**t ponit̄
 iurispiti exēplū p̄ simile in stipulatiōe.
Nam cū ludendo dicūtur hec verba spō-
 des. spondeo. nō inducitur obligatio.

De qualitatib⁹ seu

conditionib⁹ accedentiū ad baptismum.

Nunc dicendū est de cōditio-
 nib⁹ accedentiū ad baptismum.
Et primo querit̄ deficte accedē-
 te vtz baptismū recipiat. **I**tem
 vtrū dormientes possint baptizari. **I**tem
 an amētes. **I**tē an inuiti. **A**d primū d̄r
 q̄ fictus suscipit baptismi sacramētū. sed
 non rem sacramētī vel effectū. eo q̄ ponat
 obicem sp̄ritui sancto. & gratie sacramen-
 tali. **V**ult enī aliquid / quod stare nō pōt
 cum grā sac̄ali. s; cessante fictōe suscipit

Compendiū theologie

effectum. Quis autē dicat fictus /z quis fictus recipiat caracterē /z q̄s nō. Dic in effectu post Raymundū in summa q̄ ille fictus qui se simulat velle suscipere baptis- mū /z omnino suscipere nō intendit. nō reci- pit sacramentū nec rē sacramēti. Sed qui exteri⁹ suscipiēs /se simulat interi⁹ dispo- sū cum nō sit vel q̄ nō credit. vel q̄ in- deuotus. i. cū proposito peccādi accedit vel contēnit sacramentū id est nō reueret / ille nō suscipit rē sacramēti. i. grām. caracterē tñ suscipit. ¶ In scdo casu scz de dormiē- tibus distinguit. Aut q̄ ante dormitōnem habebāt voluntatē omnino cōtrariā /z re- pugnantē /z in ipsa cōtradictōe p̄stiterūt aut nō. Si sic. tñc dormientes si baptisen- tur / nihil recipiūt nec sacm̄ nec rē sacri / vt p̄z cetera de bap. c. Maiorē in si. in an- tiq̄s. Si autē nō apparuerit talis volun- tas eoz. sed vigilātes institerint baptisa- ri. tñc si timeat de piculo / p̄nt dormiētes baptisari. Idē dicendū est de lerargico /z de amentibus. De amentibus tñ distinguit aliqui. Aut furia est p̄petua. aut non. Si sic. p̄ infantibus habēdi sunt. q̄ est nūq̄ voluerint baptisari. nūq̄ tamē etiā nolu- erint. q̄ sufficit ad baptisimale caracterē imprimendū. Si autē furia nō est perpe- tua. vtputa q̄n aliquis incidit in furores /z amētia. tñc distinguedū est. sicut supra distinctū est de dormiētib⁹. Ad illud autē quod querit de inuitis distinguedū est. q̄ aut omnino ita fuerūt nolētes bap- tisari vt p̄ posse suo resisterēt /z resisterēt cū vsu rōis. quod dico p̄pter amētes. /z tales nullo modo recipiūt sacramentū. nec vt priores sunt rebaptisandi.

De patrinis et ad quid tenentur.

Distremo de patrinis tangen- dum est q̄ sint. ad quid tenentur. In cuius p̄sona respondeant. An excusent a mēdacio. So- lutio fm̄ Hugonē de sancto vict. patrinis vocant qui puulos ad baptisimū offerūt vt regenerent ad vitā nouā. Et scias q̄ patrinis idonei nō p̄nt esse infideles. cum teneant instruere puulū in fide catholica quod nō potest infidelis. Itē nec religi- ose p̄sone. p̄pter suspectā familiaritatez q̄ generat p̄ talē generalē p̄p̄nitatē. Ad quid autē patrinis teneant. scias q̄ fm̄ au-

gusti. maxime tenent ad duo scilz monere ad virtutes. /z docere symbolū. /z orōnem dñicam. Dicit autē magister Albertus q̄ patrinis ad istā diligētā obligant si tamē aliter nō instruātur puuli. S; q̄z p̄ntes sunt cōiter in istis circa puulos diligētes. Credo etiā /z pater n̄ / carant in ecclia. et mores p̄dicant. ac in bonis opib⁹ ostēdūt. in m̄gna p̄re excusant modo patrinis. Secus autē fuit in p̄mitina ecclia. q̄ndo puuli inter infideles nutriebant. Deniq̄ patrinis in p̄sona puuloz respondēt. /z tñ valet cū ipsi patrinis dicunt credo. ac si puuli mei dicerēt. sacm̄ fidei patris sum suscipere. Qd̄ vez videt. cū non habeant obicē cōtrarie volūtatē vel dissensus. et ad credendū ista / non repiāt in eis vsus liberū arbitrii. Patet ergo q̄ patrinis ita p̄ puulis respondēt nō mentiūtur.

De sacramento cō-

firmatōnis /z p̄tinētibus ad ipm̄.

In materia autē sacramenti cō- firmatōis videndū ē p̄rio. Utz istud sacm̄ sit necessariū ad sa- lutē. Que sit p̄pria materia in hoc sacramto. Que sit p̄pria forma. Quis minister. Quis ei⁹ effectus. Quales ad confirmatōem accedere debēt. Et an ali- quis possit seipsum representare.

An sacramentū cō- firmatōnis sit necessariū ad salutem.

Hautē confirmatio sit necessa- ria ad salutē dubitari p̄t. Et videt q̄ sic. loquendo etiā non quo ad esse bñ institutū. s; quo ad esse necessariū. maxime cū dicat Hugo de sancto vict. Quid p̄dest si p̄ baptisimū a lapsu erigeris nisi etiā p̄ confirmatōez ad standū cōfirmeris. Ad q̄d dici potest q̄ vno modo loquēdi confirmatio necessaria est. alio modo nō. Necessitas enī duplex inuenit. quedā absoluta. /z quedā cōditō- nata. Absoluta est. q̄ illud sine quo res eē nō potest. necessariū dicit. Sic baptisim⁹ necessarius est ad salutē. quia sine eo non est salus. nisi cū necessitas excluderz sacra- mentū. Sic etiā penitētia necessaria est ad salutē post lapsum in mortale culpam. Et isto modo cōfirmatio nō est ad salutē necessaria. Alio modo dicit necessitas cō- ditionata. i. fm̄ qd̄ vt si homo nō debeat

debilitari/ necesse est bñ comedere. Et isto modo dici p̄t q̄ cōfirmatio/ ad salutē est necessaria. Nā ad hoc q̄ debeat vīra spīritualis z salus in baptismo adeptā/ robuste cōtra hostes spūales custodiri/ necesse habet hoc sacramēto p̄firmari z cōfortari. Datur enī hoc sacramētū ad robur. Unde dicit hugo de sancto victo. illō qd̄ supra allegatū est. Quid p̄dest. zc. Nō qz sine cōfirmatione nō valeret baptismus ad salutē. qz hoc falsum est. sed qz frequēter in pugna spūali/ ex debilitate virtutis spūalis/ accideret etiā facilitas cadēdi. et proinde dānatio. nisi esset confirmatio.

Que sit propria materia in sacramento cōfirmationis

Materia autē huius sacramenti debita est crisma. qd̄ p̄ficatur ex oleo oliuaz. z balfamo. p̄ consecrationē z sc̄ificatōem pōtifficis. Rabanus de naturis rez. Balsamus in crismatis cōfectiōe/ liquori oliue cōmisceri. z pōtifficali bñdictiōe solet cōsecrari. Unde aliō oleū q̄ oleū oliuaz vt cōiter dicit. vel oleū z balfamū nō cōsecrata/ nō sunt. nec esse p̄nt materia huius sacramētī. Nec est simile de baptismo. in quo in necessitate pōt esse materia aq̄ nō cōsecrata. qz baptism⁹ sac̄m est necessitatis. z iō in necessitate sine mora bñdictio nis. cū forma ecclīastica baptisat. Cōfirmatō autē nō est sac̄m necessitatis. eo qz multi nō cōfirmati saluant. dūmodo contemp⁹ sac̄ri nō interueniat. Nō etiā in necessitate/ oleo nō consecrato/ non potest quis confirmari.

Que sit forma in sacramento cōfirmationis.

Forma enī verborū quib⁹ vtuntur ep̄i duplex est. Et fm̄ q̄sdaz talis est. Signo te signo crucis z cōfirmo te crismate salutis in nomine patris. zc. Scdm̄ alios talis est. Firmo te signo crucis z crismate salutis in noīe patris. zc. Sed prim⁹ modus generalior est. eo qz generali⁹ dicant̄ priora verba in p̄secratione. Et nota cū hoc sacramētū ordinatū sit cōtra debilitatē ex fomite surgentē. q̄ nō tota purgat in baptismo. sed remanet debilitas ad exercitium. z sit duplex debilitas in nobis scz in

terior z exterior. indigem⁹ primo vt tollat a nobis interior que est verecūdia notia/ cōfitendi nomē xp̄i. q̄ tollit de iure in cōsignatione z imp̄ssione crucis in fronte. in qua cōscribit̄ verillo summi ip̄atoris in quo ipse de hoste triūphauit qz oēs pudorē debet euacuare. z glām sup̄inducere multiformē. Exemplū de portantib⁹ insignia regis in armis suis. Unde dicit paul⁹ ad gal. vlti. Vibi absit gloriari nisi in cruce dñi nostri iesu xp̄i. Ad absolutionē ergo hui⁹ verecūdie/ sit in cōfirmatione/ cōsignatio crucis in fronte. vbi locus est verecūdie. z dicit̄ cōsigno te signo crucis. Indigem⁹ etiā vt tollat a nobis debilitas exterior. q̄ est flexibilitas seu instabilitas ad standū exteri⁹ in cōfessione noīis xp̄i/ corā regib⁹ z principibus mūdi. Ad hoc fit cōfirmatio crismate salutis. qd̄ designat ipsa inūctio. vt sicut inūctio per subintratōnē in substantiā corpis ministrat ei fomentū hūoris/ ne desiccet z rigeat in pugna. ita ipsa inūctio crismatis robustos z intrepidus nos efficit ad resistendū p̄tra principes hui⁹ mūdi. hoc est p̄tra pctā z p̄tra principes tenebrarū. hoc est cōtra demones. Et ad istud robur cōferendū dicit. Cōfirmo te crismate salutis. Et notandū qz quib⁹ nulla forma verborū legat̄ quib⁹ cōfirmabāt apli. imo. vt videt̄ Actu. viij. tm̄ vsi sunt p̄ cōfirmatōe impositōne manū. tm̄ credūt maiores/ eos nūq̄ sine verbis nec sine materia crismatis. determinata/ p̄firmasse. Qui⁹ argumentū est qz in lib. de ecclīast. hierarchia beati dionysij. qui cū aplis fuit/ habetur exp̄ssum capitulū de p̄ficiēdis z in tēplo offerēdis. vbi loq̄tur de sanctificatōe crismatis. P̄nt hic multa queri z s̄lū solui vt supra q̄sitū est i tractatu de baptismo.

Quis sit minister sacramenti cōfirmationis.

Et autē minister in hoc sac̄o solus ep̄s. cuius ratō assignat̄. Nam rē aliquā statuere vel facere minor est. sed factā confirmare est maior. Et ita baptizare/ oīm sacerdotū minor est. cōfirmare vero p̄ baptismū/ maiorū est scilz ep̄oz. Insup̄ res hui⁹ sacramētī/ spū sanct⁹ est. vel grā ei⁹ collata ad robur cōtra debilitatē z timiditātē ex fomite p̄cedentē. et iō cōueniēs qz

Compendiū theologie

quo ad signū sacramentale ab eo qui plenitudinē potestatis et vigetis habet descendat

Si autē obijcias. si solus ep̄s hoc facere potest. aut ergo hoc habet ex ordine aut ex iurisdictione. **S**i ex ordine. ergo hoc etiam poterit simplex sacerdos. quia ep̄scopus nullū habet ordinē quē non habeat sacerdos ad min⁹ fm̄ eos qui ep̄atum nō ponūt esse ordinē. **S**i autē ep̄s hoc habet ex iurisdictione sequit̄ q̄ electus cōfirmat̄ ante cōsecrationem om̄imodā habet iurisdictionem. **T**u dic q̄ hoc sc̄z q̄ sol⁹ ep̄s potest cōfirmare nec ex ordine tm̄ nec ex iurisdictione tm̄ habet. sed ex utroq̄ simul. **C**ū hoc annexū est officio ep̄ali/ sicut cōsecratio eccl̄iaz et ordinatio clericorū. et velatō virginū et h̄mōi. **S**ed q̄d si aliq̄s ep̄us cōfirmet crismate/ nondū baptisatū siue nondū xp̄ianum. et fiant om̄ia que exiguntur ad collatōem hui⁹ sacramenti. nunq̄d sacramentū tale est isti nō baptisato collatum? **D**icūt fere om̄es q̄ nō. eo q̄ baptismus sit ianua et fundamētū om̄iū sacramentorū. **E**t sic vbi nō nisi p̄ baptismum pōt ad alia sacramēta iter haberi. sic nec ad alia sacramenta potest sine baptismo sup̄edificari. **S**unt alij qui videntur modo contrario sentire.

Quis sit effect⁹ sacramenti confirmatiōis.

Dicuntur effectus hui⁹ sacramenti p̄ supra dicta in pte pt̄z. **S**c̄dm̄ enim Rabanū effectus hui⁹ sacri est roboratio p̄ sp̄m̄ sc̄m̄. vt sc̄z intrepide p̄dicet aliquis q̄d ipse accepit. **E**t dicit magister in. iij. sententiāz q̄ effectus ei⁹ est donatio sp̄m̄ sc̄m̄ ad robur sc̄lz cōtra debilitatē vel instabilitatē a fomite p̄cedētē. **S**i quis autē obuiauerit dicēs q̄ idē est effectus eucharistie. sc̄z roboratio sp̄m̄ sc̄m̄. q̄ panis cor hoīs cōfirmet. et q̄ ita sup̄fluit istud vel illud sacramentū. **D**ic q̄ vario mō est robur et effectus isti⁹ et illius sacri. q̄ effectus cōfirmatiōis est per se. effectus vero eucharistie per accēs. **V**el dic quo ad duo tenemur sc̄lz ad credendū articulos fidei firmi. et cōfitendū exterius audaciter. iuxta illud ad **R**o. r. **A**nde credit̄ q̄d iusticiā. ore autē cōfessio fit ad salutē. **E**t ideo duplici indigem⁹ roboratōe. **U**na que int⁹ nutriat nos et cōfirmet ad credendū. et est panis vite q̄ cor

hoīs cōfirmat. **E**t alia q̄ cōfortet et confirmet nos ad audacius cōfitendū nomē xp̄i exterius. et hec est cōfirmatio. **C**ū q̄ntum ad hūc respectū recte recipit eucharistia interius et cōfirmatio exterius.

De qualitate accedentū ad sacramentū confirmatiōis.

De qualitate accedentū querit̄ primo q̄ etate accedere debent. **T**er̄ an ieiuni vel pransi. q̄ de cōse. di. v. d̄. vt ieiuni veniant p̄fecte etatis et moneant̄ cōfessionē pus facere. vt mundi/ donū sp̄m̄ sc̄m̄ valeat accipere. **S**ed dic q̄ vtriusq̄ etatis hoīes sc̄lz puerilis et iuuenilis simul accedere pōt. **E**t melius ac securi⁹ est q̄ pueri confirment. q̄ q̄uis etas imatura/ tentationes et fortes motus concupiscētie nō sentiat/ prepanit̄ ad pugna sp̄m̄ sc̄m̄ cū xp̄i pus cōfirmationis aduenerit. et bonū ac securum est/ semp̄ paratū esse. **D**ecretū autem illud allegatū/ de adultis loq̄tur. qui tenentur ad illa que tangit̄. **A**d aliud dicitur q̄ propter sacramenti reuerentiā decet vt ieiunus recipiat et a ieiuno cōferat. si tamē aliter propter raritatē et carentiā ep̄orū fiat non nocet. meli⁹ est enī etiā post prandiū cōfirmari dū potest haberi ep̄s. q̄ ipso recedente sacramenti pati dilatiōem. **S**ed nunq̄d aliq̄s ad hoc sacm̄ suscipiēdum posset seipm̄ p̄ntare ep̄o? **D**ic q̄ non. q̄ cōfirmandus debet significari seu p̄ntari tanq̄ nō habēs propriā virtutē ad stādū sed indigēs vt ab alio statuaf̄ seu stabilia tur. et ideo ab alio est p̄ntandus. **I**n fine nota q̄ cōfirmatus fm̄ morē cōmunē se debet p̄ septē dies obseruare a lotionē capitis et frōtis. p̄pter inunctōem crismatis et dignitatē hui⁹ sacramenti. **I**n sup̄ vt dicit hugo de sancto vict. tāto tēpe debet cōfirmatus vinctōem cōseruare in capite vt sc̄z caput nō lauet. quāto aduentus spiritus sancti celebrat̄. hoc est dieb⁹ septem. vt aduentū spiritus sancti ad se totidē diebus agat quot agit vniuersal̄ eccl̄esia aduentū spiritus sancti sup̄ ap̄los sc̄z in pentecoste. **Q**uid autē sit hic res et q̄d sacramentū? **D**ic q̄ sacramentū est ipsa cōsignatio que p̄ manus ep̄i fit in fronte cōfirmati ex crismate vt supra tactū est. sanctifico. **R**es vero sacramenti est ipsa gratie spiritualis datio ad robur. contra debilitatē

seu instabilitatē et fomite procedentē.

De sacramento eucharistie / z pertinentibus ad ipm.

Tertio loco se offert tractat^o de corpore xpi seu de eucharistia. Ubi primo tãgēdum venit tēpus institutiōis eius. Que vtilitas eius. In qua materia celebret. Que in eo sit precisa forma verborū. Quis ei⁹ effectus. Deinde tanguntur aliqua de hoc corpore christi. De conditiōe recipientiū. De conditiōe ministri.

De tempore institutiōis sacramenti eucharistie.

De sacramentū vt plures volunt / in die cene plene institutū fuit / z habuerūt verba consecratiōis plenā efficaciam a tēpe illo vsq; nūc. quantā modo hnt. Alij volunt qd tūc forma verborū perfecte tradita fuerit. sed qd virtus verborū vsq; ad pascha suspensa est. Unde fm eos nō potuit corpus xpi confici in illo triduo eo qd verba illa virtutē suā ex passione. sepultura. lateris apertione. z resurrectiōe christi / ptra perūt. que omnia repñtant per signacula q̄ in missa fiūt. Sed credo qd prior sententia verior sit. Alioquin si xps vltimus per decē annos post cenā illā vixisset / nō confecissent apostoli virtute illoꝝ verborū quod nō reputat verum.

Que sit utilitas

Signat hic plures utilitates. que cause sunt quare institutū est hoc sacramentū. Est autē prima z p̄cipalis. vt sicut homo p̄ elum ligni vetiti pdidit vitā. ita recupet p̄ esum ligni vite. Secōda causa p̄ma huic est. vt hic sc̄z sit aliqd nutrimentū hominis sp̄uale. fm illō psal. panē angeloz manducauit homo. Tertia vt vni antē mēbra corporis xpi suo capiti. Dic enī cibus conuertit cibantē in se vnit qd sibi mēbra cibantia. Unde aug. in libro cōfessiōnū loquēs sub nomie xpi. Non me mutabis in te sicut cibū carnis tue s̄z tu mutaberis in me. Quarta causa est. vt auget meritū fidei que in hoc sacramento maxime meret. quā causaz tãgit magister in. iij. sententiāz di. xij. Quinta est sub-

leuatio spei. vt recipiam⁹ in celo sua. quo hic recipimus semetipm. quā causam tãgit **A**bryst. sup ioh. Sexta est dilatio charitatis que huius sacramenti sumptione auget. eo qd sit sacramentū amoris. vt dicit hilarius. Septima diminiō venialiū sicut infra tanget. (mēti.

De materia sacra-

Materia huius sacramenti / nō est res vna sed triplex. scilz panis triticeus. z vinū aqua mixtū. q̄ bus xps / ea in carnem z sanguinē suū cōuertendo / cōtulit vim talem vt essent materia huius sacramenti. **U**n alexāder papa de p̄sca. di. ij. In sacramento / rū oblatiōibz que inter missaz solemnias dño offerunt. panis tm̄ / z vinū aqua per mixtū. in sacrificiū offerant. **U**n quis nō legat in euangelio / estimat tñ aqua simul cū vino in calice dñi fuisse. **U**n damasc. Capiens calicē ex vino z aqua / tradidit eis dicēs. bibite ex hoc omēs. **I**tē de cōsecre. di. ij. **A**d dño admoniti et instructi sum⁹. vt calicē dñi cū aqua mixtū / fm qd dñs obtulit / offeram. **S**z hic plura scire oportet. **A**n. s. primo deficiente aliquo istoꝝ / conficiat. **I**tē an possit p̄fici de pane siliginoso. **I**tē an de azimo tm̄. vel de aliquo modo fermētato. **I**tē an p̄fici poterit si vinū tam modicū fuerit. vt omnino sit ab aqua absorptū. **I**tē an sine aq̄ possit quis cōficere. **E**t quantū de aqua in calice sit apponēdū. **I**tē an panis trāseat in carnē z sanguinē z aiām z deitatē. z similit̄ vinū in hec etiā omnia. **I**tē an aqua trāseat tm̄ in sanguinē. vel p̄rio trāseat in vinū z deinde illud vinū in sanguinē. **I**tē an in alio liquore liceret hoc sacramentū celebrare. **R**ñsiones. **A**d primū dicif fm opinionē eoz qui dicūt qd in vltimo instāti platiōis p̄ie clausule scilz hoc est corpus meū sit trāssubstātiatio panis in carnē xpi. z est ibi xps p̄fectus sub specie panis. Deinde platis verbis sup vinum sit ibi sanguis xpi p̄ conuersiōnē. z est ibi totus xps. **S**cōz hāc inq̄ opinionē que pbabilior apud multos habet. dicēdum est qd anteq̄ aliqd dicat sup vinū. est facta panis trāssubstātiatio in corpus christi. **A**lioquin deciperet ecclia adorādo illam hostiam in eleuatōne. **U**nde q̄uis vinū deesset / facta tamē eēt illa trāssubstātiatio

Compendiū theologie

panis in corpus christi. Eadem ratione dicunt q̄ dictis verbis sup̄ vinū etiā abfente pane fieret sanguis christi / z totus christus esset sub specie vini. Peccaret tamen mortaliter / qui sciēter p̄termissio altero / cōsecraret. nisi forte ab infidelibus / tempe consecratōnis impediret. Si autem alias. z aliter defectum alicui⁹ predictozū / missa iā incepta / deprehēderet nō deberet consecrare. nisi ante platōem verborū consecratōnis / posset defectū caute supplere. Si autē pane consecrato / vi ab infidelibus aut alijs / vel infirmitate. vinū consecrare impediret / tūc vnus alius sacerdos / ad verba sequētia deberet incipere scilz ad ea que p̄tinēt ad consecratōnem sanguinis / z p̄ficere. Si vero tātum deesset aqua / dicitur q̄ omittēs grauius peccaret z grauius si sciēter cōsecraret. conficeret tamē. Quāuis enī aqua sit de necessitate sacramenti / nō tamen adeo est de necessitate / quin tūc sine ea fieret sacramentū in specie vini. Cui⁹ ratō et hoc habet. quia si aqua vino admisceat ad hoc q̄ inde cōficiatur oportet ita modicā esse vt absorbeat aqua a vino vt totū sit vinū z tunc inde cōficiatur. vnde pus trāsit aq̄ in vinum q̄ inde cōficiat. Quare ergo et hoc vino non cōmixto sicut ex illo mixto cum eiusdē speciei sint / confici nō possit non video. Verūtamen decretū quoddā de consecra. distin. ij. videt velle cōtrariū. vbi apparatus dicit / q̄ fm aliquoz opinionē / in predicto casu nō fit consecratio

z ¶ In secundo casu. vtz scilicet de pane si lignoso possit confici. dicit q̄ non. Si cut enī non potest baptisari nisi in aqua. immo mersione facta in vino ceteris etiā omnibus alijs rite seruatis. nō est baptisatum. Sic propter institutōem primariā huius sacramti / que statuit fieri in pane triticeo / nō potest cōfici de pane alio Sz quid si tritico fuerit siligo admixta. Dic q̄ dūmodo maior ps sit frumentū / sufficit. Et dico maiore ptem in quantitate et virtute. vt scilicet a frumēto absorbeat quicqd est ibi de nō frumento. alioquin nō esset panis triticeus. z p̄inde in eo cōfici non posset. ¶ In tertio casu quando scilz conficit de pane fermentato sicut conficiūt greci. dicunt fere omēs / q̄ non sine graui peccato p̄fici de fermentato. Quia tamen fermenti admixtio / speciem z virtu-

tem fermenti siue panis triticeī non destruit. dicunt q̄ si conficit de fermentato / q̄ cōsecratum est. At ponunt exēplum de baptismo. qui debet fieri in pura aqua. et tamen fm eos si aliqd de alio liquore admisceat / quod possit ab aqua omnino absorberi. z ita aliquis baptisatus fuerit. q̄ vere baptisatus est. eo q̄ adhuc remaneat aqua in specie z virtute sua. Secundum tamen Duguelinū in apparatu suo. qui de fermentato conficit nihil agit. Prior tamē opinio est probabilior. ¶ In quarto casu dicit a magnis. q̄ ex quo tam modicum apponitur de vino / vt omnino ab aqua absorbeat. cum aqua tūc magis colorata dici debeat z sit q̄ vinum / et de aq̄ confici non possit / p̄ consequēs nec de tali mixtura confici poterit. Unde fm istorum opinionē / illi nō conficiūt qui panum lineū in vino intinctum / per totum annū cōseruant / z in tempe sacrificij / particulam eius in aqua calicis abluūt. vt legitur de consecra. distinct. secūda. ca. Cū omne. Opinio quorundā decretistarum tenet cōtrarium scilz q̄ conficiat cum vino ab aqua absorpto. sicut recitat magister Sal. in summa. ¶ Quoad quintum vero / scilz an sine aqua possit confici. et quātum sit apponendū de aqua patet p̄ antedicta respōdendo ad primum / et ad hoc precedens. scilicet q̄ tam modicū vt a vino absorberi possit. ¶ Ad sextum autē in quo querit an panis trāsseat in carnem sanguinē. animā. et deitatem. z similiter vinum. Dicēdū q̄ totus christus est sub vtraq̄ specie. sed tamen tantū panis trāsit in carnem christi z vinū in sanguinem. Sed quia totus christus inseparabilis est ideo sub specie panis est caro p̄ conuersionem et transubstātiatōem. z sanguis et anima z deitas p̄ cōcomitātiā. eo q̄ caro eius sine sanguine anima z deitate nūq̄ sit. virtute enim verborū est principaliter ibi caro z consequēter cetera omnia xp̄i. Unde christus totus est ibi verborū virtute. sed tamen caro principaliter z cetera consequēter. Et sub specie vini tātum est sanguis christi p̄ conuersionē z transubstātiatōem. reliqua autē christi omnia p̄ cōcomitātiā. ¶ Ad septimū vero quo querit an aqua transeat in sanguinem vt tantum in vinū. dupliciter respondet fm duplicem opinionē. Ponit enim quedā

opinio q̄ aqua non transeat in sanguinē christi verum. sed tantū est ibi ad signifi-
candum populū s̄m q̄ dicit̄ de consecra-
tō. disti. ij. ca. Cum om̄e. Cum in calice chri-
sti aqua vino misceat̄ christo populus ad-
unat̄ id est adunari signatur. Et illa opinio
cui magis credere possum/ponit q̄ aqua
transit in sanguinē. sed hoc cum pus est a
vino absorpta et ita verum est quod amo-
do q̄ aqua nō transit in sanguinē scilicet
immediate. quia nō transit nisi prius sit
absorpta a vino et quasi facta vinū. et sic
nō contradicit priori opinioni. Ad vl-
timū scilicet an de aliquo alio liquore lice-
ret conficere. Dic q̄ nō. Sed nūquid con-
fici possit in agresta? Item nūquid de ace-
to? Ad primū istorum dic q̄ nō. nisi tūc
cum visibiliter in ipso aspectu incepit vi-
num apparere. et gustus iudicet vinū esse
vel vini saporem habere. Ad secundū isto-
rum dicendum. q̄ si acetū fuit de vino. tūc
potest de eo confici. aliter nō. quibus ego
non credo. eo q̄ (vt vult philosophus in
metaphisica sua) acetū non est vinū. neq̄
potest fieri vinū. et ideo de aceto nō potest
fieri confectō. sed de vino acido potest. li-
cet nō sit tutum de vino acido cōficere. p̄-
pter reuerentiā sacramēti. Et ita sentiunt
doctores theologi. priori verō consenti-
unt quidam decretiste.

Que sit forma ver- borū precisa in sacramēto eucharistie.

Prima autem verborū que pri-
nent ad consecratōnem hec est.
Hoc est corpus meum. et nihil
amplius. vt volūt fere omnes.
Enim additur. Accipite et comedite ad
vsum prin̄et sacramēti et nō ad cōfectōem
et ideo non dicit̄ esse de forma. Hec etiam
est forma verborū in consecratōne sangui-
nis. Hic est calix sanguinis mei. noui et
eterni testam̄ti. mysteriū fidei. qui pro vo-
bis et pro multis effundet̄ in remissionē
peccatorū. Unde q̄uis nō legant̄ omnia
verba hec seriatim in euāgelio. credendum
tamē est q̄ illa habeat ecclia ex speciali tra-
ditione domini. Qd̄ patet ex verbis apo-
stoli prime ad corin. xi. cap. Ego enī acce-
pi a dño quod et tradidi vobis q̄ dñs rē.
Et quia forma verborū illorum/vehemē-
ter impressa fuit cordibus discipulorū/ et
in quotidiano vsu/ideo non est adeo dili-

genter ab apostolis scriptum/sicut fuit a
christo factum et dictum. vt videt̄ velle da-
masenus. Sed tunc queres an solis
his verbis possit nunc confici. non addi-
tis oratiōibus precedētib⁹? Item an im-
mutata in aliquo ista forma possit v̄bis
illis confici corpus christi. vt potest ad-
dere aliquid vel minuerē. vel mutare.
vel corruptiue pronūciaretur? Ad pri-
mū dicitur s̄m multos et magnos/q̄ pos-
sit confici solis illis verbis dñi prolatis
a sacerdote. tamen et cū apparatu cōueni-
ente. s̄m constitutōem apostolorū et eccle-
sie. Cum his solis verbis in primaria in-
stitutōne. facta benedictōne hoc sacramē-
tum cōplete consecratū sit. Quod confir-
mare videt̄ sententia alberti in suo lib̄ de
sacramentis qui ait. Quomodo potest q̄
panis est/corpus christi esse. Confectiōe
quidē verbis et sermonibus dñi Iesu. Nā
per omnia alia que dicuntur/laus deo defer-
tur. Verū tamen grauissime peccaret qui
aliter faceret. etiā in quacūq̄ necessitate.
hoc est qui verba precedētia sciēter omit-
teret. Et q̄ hoc sacramentū nō est simpli-
cis necessitatis. vnde sic nō poss; eum ne-
cessitas excusare. Alij estimant q̄ sine pre-
cedētib⁹ que dicuntur in secreto misse/non
fieret confectō. Et hoc propter statutum
ecclesie. Primū tamen videt̄ aliquib⁹ ve-
rius. In secūdo casu supra posito pri-
cipali distinguit̄. q̄ in tali trāsmutatōne
vel corruptōne verborū/aut intendit̄ he-
resis aut non. Si sic creditur q̄ illis ver-
bis nō cōficiatur vt supius est dictū in cō-
simili de baptisimo. Si autē nō intēditur
heresis. adhuc distinguitur. q̄ aut tali fa-
cta mutatōe seu corruptōe vel additōne/
stat adhuc sufficiēter sensus verborū. aut
nō. Si nō stat. creditur q̄ nō cōficiatur.
vt si dicatur. Nō est hoc corp⁹ meū. vel B
est corp⁹ meū sc; thome vel hmōi. Si autē
sensus v̄borū stat. creditur q̄ platis v̄bis
q̄cūq̄ etiā trāspositōe vel corruptōe/etiā
in quocūq̄ vulgari fiat/cōficiatur sac̄m
qm̄ (vt dicit huguelin⁹) nō multū curan-
dū est de mō s̄monis/dū mō res itēgra sit
Aliq̄ videt̄ur oppositū sentire. q̄s tm̄ vi-
det̄ mouere statutū ecclie. q̄ nec addendo
vel minuēdo nec trāspōnēdo pmittūt ir-
ritare. (sacramenti eucharistie)

Quis sit effectus

Compendiū theologie

Effectus autē hui⁹ sacri ponit̄ duplex fm̄ magistrū in sententijs. Scdm̄ ipm̄ enī duo efficit scilicet charitatis augmentū. et infirmitatis hoc est venialis peccati diminutionē. Possunt et alij assignari hui⁹ sacramti effectus iuxta eius supra tactas et declaratas utilitates. Hos autē effect⁹ seu utilitates/ibi recitat. qz isti sunt notabiliores. **S**ed ex quo ponit̄ qd̄ valet ad diminutionē venialium. **Q**ueres an e.⁹ sumptio/in aliquo casu debeat omnia venialia. **I**te an in aliquo casu valeat ad deletiōez peccati mortalis. **I**te an si debeat veniale debeat ei debitas penas. **A**d primū dicit̄ fm̄ illos qui dicūt. **S**ine veniali non possit hic quis viuere. q̄ nūq̄ delet omne veniale quin aliqd̄ relinquat. **S**emp̄ enī relinquit̄ in aīma minor amor dei q̄ esse debeat. **E**o q̄ in via fm̄ Augusti. nō impleat̄ ex toto hoc preceptū. **D**iliges dñm deum tuū ex toto corde tuo etc. **E**t minor amor dei est peccatū veniale fm̄ Augusti.

Ad scdm̄ scilicet an debeat mortale peccatū. dicit̄ qd̄ nō. qz istud sacramtū non ordinat̄ cōtra mortale peccatū. **A**um enī triplex sit culpa. scz originalis cōtra quā specialr̄ baptīsmus ordinat̄. et actualis. q̄ duplex est. scz mortalis cōtra quā specialr̄ liter ordinat̄ penitentia. et venialis cōtra quā ordinat̄ eucharistia. **P**ater qd̄ de se tātum veniale delet. **A**d tertiū dicit̄ qd̄ delet veniale. et penā ei debitā. hoc tñ̄ intellige fm̄ magis et min⁹. fm̄ scz qd̄ magis aut minus afficit̄ conficiēs vel recipiēs hoc sacramtū ad mortē et ad passionem christi. que in ipsius eucharistie sacramento representātur.

Aliqua de vero corpore christi.

Hic breuiter tangunt̄ aliqua de ipso corpore christi. **P**rimo scilicet qualiter post fractionem factam in speciebus panis/ totus christus sit sub qualibet particula. qui prius totus fuit sub tota hostia. **I**tem an corp⁹ christi ventrem intret. etsi sic/ q̄ diu ibi existat.

Ad intelligendū autē qualiter tot⁹ christus est sub qualibet parte hostie qui prius fuit totus sub tota hostia. datur aliquale exemplū de speculo. **I**n speculo enī integro/ apparet vnica imago scz inspicietis.

si tamē sit solus vnus inspicies. fracto autem speculo. in qualibet parte fractionis/ eadem apparebit imago. si tamē inspicies easdem particulas inspiciat. **I**ta xps̄ q̄ est imago dei patris/ sub hostia integra tot⁹ est. et post fractionē hostie/ imago eadem/ idemq̄ xps̄/ sub qualibet fractionū particula remanet. **A**d scdm̄ scilicet vtz̄ in ventrem vadat. **D**icit̄ fm̄ quosdā qd̄ dum est in ore adhuc presens est sub illis speciebus sed statim cū glutitur corpus christi transit in mentē. et species ille panis et vini in ventrē. **A**lij quibus magis credendū est dicunt qd̄ intrat in ventrē. et ibi tam diu manet q̄ diu species ille sunt in corrupte. et cum species desinūt ibi esse panis et vini/ desinit etiā ibi esse caro et sanguis christi. **Q**uod etiā cōtingeret in p̄tate si per diutinā conseruationē corrūperetur et p̄irent ille species. **N**ec obstat verbū Augustini qd̄ videtur mouere eos q̄ sunt in priore opinione. scilicet qd̄ q̄ diu est in ore/ tandiū est in mēte. nec datur in secessum. sed rapitur in excessum. **P**er hoc enī non negat Augustinus quin vadat in ventrem. sed negat qd̄ traiciat̄ in alimentū corporis et qd̄ digeratur in stomacho. et qd̄ pars trahatur ad ep̄ar. et formetur in sanguinem quo restaurētur deperdita corporis. et ps̄ impuri⁹ in secessum vadat. sicut est videre in cibo corporali. **N**ec enim nefas esset dicere. immo etiā cum assensione cogitare.

De qualitate seu conditione recipientium.

Unc de conditione recipientium restat aliquid tangendum. **A**t primo querit̄. **A**n possit sumi ab illo q̄ est in peccato mortali. **E**t an debeat hoc sacramtū in aliquo casu existenti in peccato mortali dari. **I**tem an existenti in peccato mortali/ possit loco eucharistie dari hostia nō consecrata. **I**tem an possit sumi ab eo qui nocturna illusionē pollutus est. **E**t an a mēstruata. **I**tem an ab eo qui nocte precedentē cognouit uxorem suā/ die receptionis. **I**tem querit̄ quare nō datur eucharistia pp̄lo sub vtraq̄ specie. **R**ñdēt̄ in p̄mo casu et dō qd̄ aut aliq̄s scit se eē i peccato mortali an nō. **S**i scit. peccat mortali sumendo

nec debet aliquo modo sumere. Si non scit se esse in peccato mortali / sit tamē / sed post sufficiens conscientie sue scrutinium hoc dephendere nō pōt. z tūc sumere potest. nec peccat si sumat. ¶ An autē debeat erūti in pctō mortali dari si petat. Distingue. qz aut ille q̄ petit est in mortali p̄bli co aut in occulto. Si in occulto quis illō certissime sciat sacerdos / petēti tamen in publico debet dari. Alioquin peccatū secretū publicaret. quod fieri nō debet. Si autem petat in secreto verare potest sacerdos z debet. Si autē sit in peccato mortali publico. tūc publice negare d̄z. vt publicis meretricibus. z histrionibus. z huiusmodi. petētibz z nō perentibus. quibz negare debet. vt plene dicit canon de cōse. di. ij.

¶ De hoc autē qd̄ scdo querit̄ scz. An existenti in peccato mortali debeat dari simplex hostia loco eucharistie. Dicunt maiores q̄ nō. tum qz hoc nō videt̄ deus facto suo approbare. immo contrariū. Nam corpus suū dedit inde. quē sciebat esse in mortali peccato. tum quia nescit an visitauerit eū dominus. quia nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. tum quia simulatio talis / esset ei cui daretur inutilis. Ex quo enī corpus xp̄i petit. per eum nō stat quin accipiat. et sic equaliter peccat. Secus si expresse peteret sibi hostiā non consecratā dari. tunc enim ei dare posset. ita tamē q̄ illa hostia seorsum poneret a cōsecratā / ne ecclesia deciperet / dando ei nō consecratā. ac si consecrata foret. Propter quā etiam causam reprobat̄ cōscius sibi mortalis criminis. simulās se cōficere vbi nō conficit. Et habet̄ extra de missa. celeb. ca. ab homie. ¶ Ad tertū quo scz querit̄. An pollutio nocturna impediatur sumptōem. Respōdet̄ aut quia venit pollutio ex supfluitate humor. v̄ ex infirmitate nature. vel ex illusiōe diabolica. z tūc nullus dicit̄ ibi esse reatus culpe / nec cogitur q̄s propter talem pollutiōem abstinere a ministerio altaris. vel a sumptōne eucharistie. Et dico notāter nō cogit̄. qz causa reuerētie a tali celebratiōe aut sumptione abstinere laudabile est. Si autem cōtingat dicta pollutio nocturna ex crapula. vel ex aliqua fede delectatiōnis p̄meditatiōne. tunc si potest fieri sine scandalo debet abstinere. nisi necessitas cogat. vt pote vbi alius qui celebrat nō inuenitur.

Magna enī reuerentia exhiberi d̄z sumptioni. etsi fieri potest / multo maior cōsecrationi. ¶ Ceterz menstruata nō est arcēda a p̄muniōne. eo q̄ passio sit. z pena sit hoc pati. z nō culpa. Et propter penā q̄s arcendus nō est. ¶ Ad aliō sequēs quod est quartū. An scilicet ab eo qui nocte precedēt cognouit vtorē suā / suscipi possit eucharistia. Dicitur q̄ reddens debitū propter fidem thori et iusticiā / vel etiam exigens propter bonū prolis. nō debet p̄hiberi a cōmuniōe. sed suo iudicio est circa hoc relinquendus. An velit scilicet abstinere ex humilitate. vel accipere ex deuotiōne. Secus autem est si ex infirmitate carnis hoc exigat. quia iste monendus est ne accipiat. et nō est suo iudicio quo ad hoc relinquendus. Si autē omnibz modis ex deuotione se ingerat / nō est prohibendus. ¶ Hoc etiā seruandum est respectu quinti. q̄ die scilicet cōmunicatiōnis / causa reuerentie nullo modo reddēdum est debitū. nisi alter coniugū instanter petat. Si etiā aliter reddat. vel etiam si petat peccat quidē sed nō mortaliter. ¶ Ad vltimum s̄o scilicet sextum quare non datur populo sub vtraqz specie. Dicit̄ q̄ triplex est ratio. Vna quia nō legitur Christus / corpus suum sanguini intinctū prebuisse. Nec est contrariū de iuda cui videtur dominus intinctum panem porrexisse. Quia s̄m Augustinū prius verū corpus dedit. z postea panem vsualem intinctū. Alia causa est imminēs piculus. quia scilicet facilius caderet gutta sanguinis. q̄ mica hostie. quia in hostia pres coheret sibi. non sicut in sanguine. Tertia causa est precedens signum. quia in lege qua in sacrificijs offerebant libamina. de libamine nihil habebant offerentes. sed sacerdotes tantū. licet de alijs haberent. Et ergo cōgruat veritas signo / non datur populo eucharistia cum sanguine.

De qualitate seu conditione ministri sacramēti.

¶ Vltimo restat dicere de ministro scilicet quis possit consecrare. Et scias q̄ habens ordinem sacerdotalem z solus talis / p̄t cōsecrare eucharistiā. z corpus xp̄i cōficere. Quāto z si male vite fuerit z hereticus d̄z

Compendiū theologie

modo formā ecclesie teneat. et interōez ha
beat cōsecrādi. cōficere p̄t corp⁹ xpi. q̄uis
magister ī sentētijs videatur sentire p̄riū
nisi intelligat de his qui p̄cisi ab ecclesia
nō obseruāt ritū celebrādi ab ecclesia tra
ditum. qz tūc cōstat q̄ nō conficiūt. Nec
obstat q̄ fm canones prohibet q̄ missa
aut aliqua sacra recipiant ab hereticis. si
moniacis. scismaticis. fornicarijs. qz per
hoc nō dicit quin cōficiant. Solus ergo
vt dixi h̄is ordinem sacerdotalē cōficere
potest. Sed querit vtz nō ieiunus po
test cōficere. Itē an post sumptōem medi
cinaliū vel potū aque. Itē si nō debito lo
co. vtpote in altari nō consecrato. vel sup
terrā vbi nō est altare. vel sine sacris vesti
bus possit celebrari. Ad primū dicēdū
est q̄ propter institutōem ecclesie aplice/
peccat mortaliter. qui p̄asus celebrat. cō
ficit tamē dūmodo intentōnē habeat ser
uandi formā et debitā materiā. Qd autē a
ieiuno cōficiat nō est de sacramēti eēntia

Ad scdm dicit q̄ p̄ medicinaliū sum
ptionē vel etiā potū aque nō est celebra
dum. eo q̄ om̄is cib⁹ quē vsualiter cibū
vocalimus. hoc est q̄ trās it in ventrē. si nō
couertat in corpus. frangit ieiuniū. et im
pedit celebratōem. In sup h̄mōi medici
nalia in hoc impediūt. qz frequēter indu
cunt abominatiōem. Si tamen isti de fa
cto cōfecerint. consecratū est. sed grauiter
peccāt. In. iij. articulo siue casu dicit q̄
huiusmodi. si tamē habēt intentōem cō
ficiendi cōficiūt. sed mortalissime scz qui
in nō debito loco vel sine sacris vestibus
celebrat. Et si possz inuēiri. foret de ḡdā?

De sacramēto pe nitentie et p̄nētib⁹ ad ipsum.

Quoniam de sacramēto peniten
tie sufficienter in summa Ray
mūdi tractat. que passim ap̄
fratres habet. ideo pauca hic de
hoc penitētie sacramēto dicēda sunt. Et
primo de ipso sacramēto in genere aliq̄
dicant. Secundo aliqua de eius p̄tib⁹
tangātur. In genere ergo prius vidēdū
venit. Quid est penitētia. Quot et que ei⁹
species. Quid in ea sit sacramētū. Et qd
res. Et quis sit eius effect⁹. An necesse sit
q̄ fiat in caritate et volūtarie. Et an quis
possit pro vno peccato mortali penitere.
nō penitendo de om̄ibus. An penitentiā

pro se factam teneat quis dum qualuerit
iterum facere. An penitētie hic diminute
a cōfessore iniūcte. sup adder deus qd de
est in purgatorio. Que sunt penitētie re
gulares et canonicę. Et quare pro peccato
mortali teneat quis ad septennē peniten
tiam. An penitētie sint arbitrarie. Quis
sit minister in hoc sacramento.

Quid est peniten tia in generali.

Et autē penitētia fm Ambro.
mala p̄terita plangere et iterum
plangēda nō p̄mittere. i. nō ha
bere p̄positum iterū cōmittē
di. Et nota q̄ fm magistz in li. iij. sentē
tiar. est penitētia interior scz cōtritiō. et
exterior scz cōfessio et satisfactio. Interior
p̄o penitētia quodāmodo radicalit̄ om
nis penitētia est. Ipse enī dolor ererit se
in ore p̄ confessionē ererit etiā se in ope p̄
satisfactōem. Et hec interior penitētia id
est cōtritiō. habet specialit̄ fm Ambros.
quia ipsa principaliter est pe
nitētia radicaliterqz omnis penitētia.

Quot et que sint penitentie species.

Distinguūtur at tres species pe
nitentie. scilz solēnis que fit in
capite ieiuniū cū illa solēnitate
de q̄ habet de penitētia dist. v.
ca. In capite. Item publica cū iniungit
scilz alicui pegrinatio per mūdum cū ba
culo cubitali. et cum aliqua veste religio
sa. tali penitētie apta. Item priuata. que
quotidie imponit̄ his qui secreti⁹ sua cō
fiteantur peccata. Cetera circa hec. quere in
summa Raymūdi titu. de penitentijs.

Quid in peniten tia sit res et quid sacramentum et decius effectū.

Quid autē in ea sit res. et quid sa
cramētū. Dicitur q̄ sicut in sa
cramēto eucharistie species pa
nis et vini sunt sacramētū ge
mine rei. scilz corpis Christi veri et mysti
ci. ita hic confessio et satisfactio sunt sacra
mentū contritiōnis et remissionis peccati.
Unde virtute contritiōnis efficiūt quod
figurāt scilz remissionē peccati. Sic er
go intelligendo patet q̄ cōtritiō diuersis

respectibus / et res est. et sacramentū. Res scilicet confessionis et satisfactio: que sunt eius sacramentū. Et sacramentū remissionis peccati quod est eius res. Et quo in preceptis quis sit effectus penitētie. scilicet remissio peccatorum. et commutatio pene eterne in tēpale. Et ex consequenti collatio vite eterne.

An quis possit de vno peccato penitere et non penitēdo de oib.

H autē existēs in vno mortali peccato possit agere penitētiā fructuosam de alijs. Prius est inquirendū. Et dic qd nō. Quia etiā am apud hoies remanētibus in inimicitijs nō recipit satisfactio ledentis. Unde cum retento vno mortali peccato inimic⁹ dei fiat peccator et ab eo auersus / patz qd vale re non p̄t penitētia pro plurib⁹ commissis. vno tantū retento. qz in illo vno inimicatur deo. Et hoc satis clamat ap̄ls. i. ad corin. xij. dicens. Si habuero p̄phetiā etc. et corpus meū tradidero ita vt ardeā. charitatem autē non habuero / nihil mihi prodest. Vñ opinio que in. iij. sentētiarū ponit contrariū / manifeste heretica est. **S**i iuxta hoc q̄ras an oporteat qd penitētia sit volūtaria ad hoc qd satisfaciatur. Dic qd sic. Distingue tū qd aliqd dicat volūtariū dupl̄r. Aut p̄pter se. vt sanū esse / est volūtariū p̄pter se. i. p̄pter ip̄am sanitatē. qz enī bonū est sanū esse. ideo sanari volo. Aut p̄pter aliud scilicet p̄pter bonū exinde se quēs. sicut secari volūtariū est. non qdē p̄pter se sed p̄pter p̄sequētem sanitatē. Sic ad p̄positū dico penā que est in penitētia oportere volūtariā eē. non qdē p̄pter se. qz null⁹ p̄pter se. i. p̄pter ip̄am penitētiā vel penā / eā vult aut libenter accipit. sed bene ex consequēti scilicet p̄pter salutē anime consequendam.

An penitentiam p se factā / teneat hō dū conualuerit iterare.

Quēz cū querit an penitētiā p alios factā / teneat qd dū conualuerit iterum facere. Puta egrot⁹ aliq⁹ dū adhuc san⁹ erat. penitētiā cōdignā suscepit a sacerdote. Deinde de vita sua desperās. ip̄am amicis iponit qd eā pagūt anteq̄ plene cōualuerit. Querit vtrū iste post suā cōualentiā / ad penitētiā iniunctā sic p̄ amicos suos pactā / te

neat. Rñ def. qz qz p̄t apud talē dubiū esse vtz illi sui amici / ipsant penitētiā ex charitate fecerint. que talis nō sufficeret. Insuper qz nō tam efficaciter satisfaciē penitētia ab alijs facta. sicut illa qd ab ipomet penitēte fit. Ideo secuz est qd iste de ea iterū satisfaciatur. postq̄ fuerit redditus sanitati. Imo et eā facere tenet. ne incertō se discrimini cōmittat. Et expedit qdē. qm̄ si prior penitētia per alios facta satisfecit pro culpa secunda / quā ipse faciet. cederet ei in augmentum glorie.

An penitentie diminute adder de⁹ in purgatorio qd deest

Sequenti vero articulo q̄stiois scilicet An penitētie diminute in statu adder de⁹ qd deest in purgatorio. Dicit magister in li. sentētiarū qd sic. Aut enī. Si interior penitētia scilicet p̄tritio in vindictā peccati nō sufficit nec exterior penitētia hic implet. De⁹ qd modus et mēsuras peccatorū nouit. penā sufficientē addet. Vñ qm̄ cōdignā penā nō iniūgit sacerdos vel si iniūgit. nō tū implet nō absoluit penitēs a cōdignā vel tota pena corrūdente. s. a tāta. s. quātā facit hic. Vñ de tāta erit absolut⁹ nō at de residua. qn. s. in purgatorio cōpleat. Tū magnitudo cōtritionis et feruor implēdi qd iniūgitur / multū poterit facere ad hoc qd cōdignā reputet. Vñ dicit hugo de sancto vict. lib. suo de sacris. Sepe qd min⁹ foris agitur / efficacit⁹ intus opat. In aliq̄ enī opere apparentia exteriori / maḡ pōt deuotō esse.

Que sunt penitentie canonice et quare pro peccato mortali

agi debet penitentia septennalis.

Que autē penitētie canonice sint et hoc accipe. qd regularit⁹ p peccato mortali debz agi septēnis penitētia. vt d̄t Canō. xxxij. q. ij. Qui dicitur multiplex ponit rō p̄ter eā quā ponit canō de Maria. s. sorore moisi que iubet excludi p septē dies extra castra. Videlicet p̄pter septēplicē grām spūsc̄i recuperandā quā peccādo pdidim⁹. Itē p̄pter septēplicē cōcursum peccatorū. quia vno peccato p̄perato / cōcurrūt omnia septem capitalia. s. m̄ opinionē dicentiū qd habito vno habentur omnia. Iuxta illō pro sexdecim. septemdecim nequicie in

corde eius. Item propter recuperationē se-
ptem dotū. qz p penitentiā septem dotes
recupamus. quattuor scz corporis. 7 tres
anime. De quibus supra in fine tractat^r de
symbolo fidei. in declaratiōe scz duodeci-
mi articuli. Item propter recuperationē se-
ptem illoz ex quibz cōstat homo scz quat-
tuor elemētōz. quo ad corpus. 7 triū vi-
rium scz rationalis irascibilis 7 concupisci-
bilis quo ad spiritū. Pro enormitate ta-
men criminis debet quādoqz maior penitē-
tia qz septēnis infligi. De qua materia re-
quire i summa Raymūdi ti. de penitētia.

Utrum penitētie sunt arbitrarie vel non.

Utrum etiā penitentie arbitra-
rie sint nec ne. Et qualiter sic 7 q̄
liter nō. Dicit idē Raymūdus
eodē titulo de penitētia. Nota
tamē circa hoc duplex ē opinio. Una po-
nit qz omnes penitētie arbitrarie sunt. id ē
quā in voluntate sacerdotis est / dare. vel
plus vel minus. 7 hoc ex potestatez vi cla-
uium. Et huic opinioni fere omnes p̄fesso-
res innituntur. Alia ponit qz ita arbitrarie
sunt qz sacerdotū est iudicare de omnibz
circūstantijs contingentibz. 7 tamē a cano-
nibus nō recedere. id est a penitētijs / a ca-
none iniunctis. Consideratis enī circūstā-
tijs si grauiōres fuerint penā canonicam
aggrauāre possunt. Si vero leuiōres fue-
rint / sic scz qz factū diminuāt. tūc de pena
canonica poterunt diminuerē. Et hec est
opinio securior.

Quis sit idoneus minister in sacramento penitentie.

Minister autē huius sacramen-
ti est sacerdos. Nā solis sacerdo-
tibus dedit dñs p̄tatem ligandi
7 soluendi. Et licet quilibet sa-
cerdos ex vi ordinis / huius sacramēti mi-
nister sit. nō tamē cui libet sacerdoti indi-
stincte p̄missum est ista p̄tate vti. imō re-
spectu aliquoz est h̄mōi p̄tās ligata. Ut
tangit Raymūdus in summa sua ti. de pe-
nitētia di. ij. q̄ est de p̄fessione. pag. tenet
penitēs. Et pluribus pagraphis sequēti-
bus vsqz in finē dicte secūde distinctiōis
Et infra aliq̄liter etiā tanget vbi de ipsa
confessione agetur.

De partibus sacra- menti penitentie in generali.

Unc ad p̄tes penitētie attēde-
dum est qz sunt tres. scz triplex
p̄ctm. cordis. oris. 7 opis. Vel
scz triplex allectiuuz ad p̄ctm
scilz cōcupiscentiā carnis. cōcupiscentiā
oculoz. 7 supbiā vite. Et sunt iste cōtritō
p̄fessio 7 satisfactio. Hec est triplex dicta:
qua deuenit in celū. De qua ero. ij. vbi
mus viā triū diez. 7c. De prima. scz de con-
tritione tangendū est p̄io qd sit. An do-
lor minim⁹ sufficiat ad hoc qz quis virtu-
tem habeat cōtritōis. An oporteat p̄tri-
tionē cum tota vita protendi?

De prima parte pe- nitentie. Quid sit contritio.

Diffinitur autē contritio ab ali-
quibz sic. Contritio ē dolor vo-
luntari⁹ pro peccatis. semp in
se puniens qd dolet admisisse.
Que diffinitio licet generalit^r penitentie
cōuenire videat. tamē maxime cōuenit p̄-
pter contritionē. In contritione enī / esse ip-
sius penitētie maxime saluat. eo qz oportet
semp illā actu cū penitētia esse. Alias
autē partes penitētie in casu sufficit vt af-
sint fm votū 7 voluntatē. Diffinit etiā
7 ab alijs sic. Contritio est dolor pro pec-
catis assumptus cū p̄posito confitēdi 7 sa-
tisfaciēdi. Quoniā nisi assit p̄positū con-
fitēdi 7 satisfaciēdi non est contritio. sed
poti⁹ attritio nominatur. Et si obijcias qz
in valida p̄tritione deletur culpa 7 pena.
Unde cū confessio 7 satisfactio pene sint.
tam intēsa poterit eē p̄tritio. qz neqz oportet
ut adesse confessionē neqz satisfactionē.
Ad quod dici potest qz nemo nouit se ta-
lem p̄tritionē habere q̄ delere possit vt
qz. Unde vt non p̄mittat se q̄s discrimi-
ni. oportet qz quis habeat validā p̄tritio-
nem. habeat nihilomin⁹ p̄positū p̄fitēdi
7 satisfaciēdi. maxime cū ista sint in p̄ce-
pto ecclesie. 7 non parere p̄cepto / trāsgres-
sio 7 peccatū mortale sit. Hoc tamē scito
qz p̄tritio sola in articulo mortis vbi non
apparet cui possit fieri p̄fessio / sufficit ad
salutē. sed quoniā incertū est vtrū tūc con-
tritio possit haberi. stultum est illud tem-
pus expectare. et tanto se discrimini refer-
uare.

An minimus dolor

sufficiat ad habendum virtutem contritionis.

Adolor minimus possit esse contritio vel sufficiat ad deletiōem culpe precipue cum dicatur **Tre no. ij.** Magna velut mare contritio tua dubitari potest. Sed dicitur magistri quod minimus dolor sufficit ad deletiōem culpe dummodo informat fuerit charitate. ut pote qui ererat a se propositum confitendi et satisfaciendi. quia talis dolor contritio dicitur. Est ergo talis dolor contritio minima. et hec delet tamen culpam et reatum seu debitum pene eterne. Qui si maior fuerit delet partem pene temporalis debite. Si vero maximus fuerit totam penam et totam culpam delet. Que autem talis sit nescio. deus scit. Et dicitur magna vel maior vel maxima contritio finis quod ad maiorem dolorem mouetur. Et quod proxi sumus ad dolorem minore debito qui non liberat a gehenna. Et quod per maiorem dolorem euacuat culpa et tota pena. hinc contritio dicitur minor et maior et maxima. **S**ed nunc quid oportet quod tantus sit dolor vel pigentia ut nollet homo pro toto mundo vel pro vita obseruanda ite mortaliter peccare. Plane dicitur quod sic. eo quod minus bonum semper debet velle amittere ne maius amittat. Deus enim in infinitum maius bonum est toto mundo. qui tamen amittitur in mortali peccato. Unde si penitens profiteatur se esse in tali proposito amplectendus est quia bene valida habet contritionem. Si autem profiteatur se in ambiguo esse utrum cederet vel sustineret mortem antequam peccaret mortaliter ad huc fouendus est non abiectus. Sufficit enim aliquo modo istud ambiguum. Et quod nullus certus est utrum cederet vel sustineret. Ut dicit Augustinus in libro de virginitate. Sed si ex deliberata conscientia dicat se certum esse quod prius peccaret quam cederet toti mundo vel morti patere. Istum dicitur non esse contritum. nec ullam recipere remissionem peccatorum. Et quod nullam habet contritionem. Hanc tamen quantitatem contritionis non debet confessor erigere ut coram se confiteatur penitens. Sed per signa debet eam in ipso supponere. Si ita tamen de facto profiteatur tenendum est quod dicitur

An contritione oportet cum tota vita protendi.

teat cum tota vita protendi.

De excessione contritionis utrum videlicet oporteat ipsam cum tota vita protendi maxime cum medicina non predaat ultra morbum dubitari potest. Sed dicitur quod dolor contritionis non finitur nec finire debet in hac vita. imo sicut infinita est offensa in peccando. quia in deum quod est infinitus. ita erigitur ut dolor de offensa per modo possibili sit infinitus. ut scilicet eternitatem saltem virtutis hominis habeat. cum eternitatem simpliciter habere non possit. Et quod nemo sit qui semper viuat. Hoc est si in eternum in hac vita viueret in eternum de peccato dolere deberet. Insuper morbus peccati quod quis euacuatus sit quantum ad culpam et reatum semper tamen manet et manere debet quantum ad detestacionem in memoriam perpetrati delicti. ut dicit Hugo de sancto Victore. Cum quod morbo protendit dolor ut eius medicina. qui non est curas morbum preteritum. sed preseruans a futuro. **D**e effectu vero contritionis. et an in contritione deleatur peccatum antequam deueniat ad confessionem. inuenies in summa Raymundi titulo de penitentia distinctio. i. que est de contritione pag. 1. Sequitur quis sit effectus. Et paragra. qualiter autem hoc sit intelligendum.

De secunda parte

penitentie scilicet de confessione in generali.

De confessione et satisfactione non est opus multa tractare eo quod diffuse de his tractetur in summa Raymundi. Nota tamen quod sit confessio. An sit necessaria ad salutem. Et an cadat sub precepto. Et sub quo. Cui facienda est. Quantum differri possit

Quid sit confessio

in speciali.

Diffinit autem sic confessio. Confessio est legitima coram sacerdote peccatorum declaratio. Dicitur in ista diffinitione peccatorum declaratio. contra illos qui peccata sua celando vel ea excusando occultant. Dicitur peccatorum contra eos qui recitant bona sua in confessione. vel qui confitentur per abnegationem peccatorum. ut non sum adulter. non sum homicida et huiusmodi. Dicitur coram sacerdote. scilicet qui clauem habet et potestatem soluendi. non coram quolibet

Compendiū theologie

de populo. poterit tamen in necessitate. vt in piculo mortis/ coram nō sacerdote fieri. Legitima dicit quod importat omnes cōditōnes que exiguntur ad verā confessionē. quas querere in summa Raymundi titu. de pe. distinct. ij. que est de cōfessione pagra. sequit que sunt necessaria ad veram confessionem.

An confessio sit necessaria ad salutem:

Propter eos qui dicunt cōfessionem nō esse necessariā ad salutem/ eo q nō cadat sub aliquo precepto diuino. Ut pater discurrendo pcepta decalogi. Etodi. xx. Notandū est z inuolabiliter obseruandū: q absq vocali cōfessione vel signo quod loco vocis sufficiat. non est salus. dūmodo cōfessor haberi possit. **Et** q dicit Amb. Non potest quis a peccato iustificari/ nisi peccatū fuerit cōfessus. Et cōcedendū est q sub precepto cadat sicut omne necessariū ad salutē. Sed attendendū est aliquid sub pcepto cadere dupliciter scilz vel principaliter explicite. vel secundario z implicite. Primo modo cōfessio non cadit sub pcepto. **Et** q nō inueniat expresse in aliquo decē mandatoz seu pceptorū. Adit tamen secundario z implicite sub pcepto. z dici potest q sub illo pcepto. Honora patrē tuū z matrē tuam. Ubi precipitur honor z obediētia faciēda matri ecclie. Quia igitur ecclesia statuit z pcepit confessionē homini fieri. Et cōsequēti. in mādato illo picipi videtur. vt homi fiat cōfessio. Ubi autē confessio instituta sit z precipiatur ab ecclia. Require in summa Raymundi tit. de peni. disti. ij. que est de cōfessione pagra. Qui sit. (fessio

Qui sit faciēda cōfessio

Qui autē faciēda sit confessio. in summa pdicta Raymundi dicitur. Verū tamen breuiter dici potest q soli pprio sacerdoti est faciēda. qz ille solus habet potestātē ab soluendi suos subditos. preterqz in casibus specialibus. scz cum dñs papa vel eps in dyocesi sua/ dat proprio sacerdoti adiutores. sicut facit cū trāffert prātem suā in penitentiarios suos. vel ordinat aliqz qui predicādo/ z exemplū bone vite dan-

do/ moneāt populū z eos quos monuerint audiant z absoluant. Vel cum plebs multa est z nō sufficit proprii omnes audire. tunc pōt episcopus dare coadiutores. Sunt z alij casus. scz cum sacerdos licentiat suū subditū vt alij cōfiteatur. Et creditur q tenet licētiare in sequētibz casibz subditos. Et si nō licētiauerit/ potest sub rati habitōne alicui peti. Scilz cū quis habet indiscretū sacerdotē. Item cū pbabiliter credit q reuelat confessionē suam. Item cū quis fornicatus fuerit cum filia sorore matre vel cōcubina proprii sacerdotis. propter qd incurrere credit ei odiū si confiteat ei. Itē cum pbabiliter credit q velit inclinare animū cōfidentis ad cōsensum mortalis peccati. Itē cū quis occultus hereticus deprehenditur. Itē fm aliquos cū propria ouem agnouerit In huiusmodi casibz peti potest licētia proprii sacerdotis. ne cōtemni videat. Et si nō dederit/ credit vel q maior ad eundem sit. vel aliquibus illorū qui a superiore suo vel dño papa potentiā absoluēdi acceperūt/ confiteri possit. **Et** q fatuitas indicaretur cōmittere se discrimini. pferim cum omnibus cōtradicentibus possum cauere piculum in corpe. Et fatuū esset dicere q aliquo casu tenerer sequi eū qui me vult precipitare in mente. **Sūt** z alij casus in quibus non oportet expectare nec adire propriū sacerdotē. Ut cū quis peccauerit in parochia alterius. vbi ratōne delicti efficitur de iurisdictione eius in cuius parochia peccauit. Itē cū quis mutauerit domiciliū. z in alterius parochia habitat. Item si est vagabundus p terras. Item cū est in articulo mortis. In q casu siue habenti clauēs ligatas. siue solutas licet cōfiteri. Sed hic attende q Raymundus z alij valde magni dicūt q cum pprius sacerdos dat suo parochiano licentiā/ vbi voluerit confitēdi. oportet illū parochianum aliquē adire habentē generalē potestātē confessionēs audiendi. **Et** q ipse pprius sacerdos parochianū suū licet possit de confitēdo alteri licētiare. Non potest tamen illū alienū sacerdotē licētiare q talem possit confessionē audire. nisi accepta ab ordinario potestate. Et tamē nos passim videmus q plebanī assumūt sibi in adiutorū multos qui nūqz licētiati fuerunt ab aliquo ordinario. Unde vult

et scribit Magister. vi. de trano in summa sua de titulis. q. a iure in ordinatōe data est eis potestas absoluēdi. et hanc recipit quilibet in sui ordinatōe. Unde cū assumūtur a plebanis in adiutorū/posunt fm ipm confessiōes audire. Nam cū a iure licentiā habent. nō egēt licentiā ordinarioꝝ. **C**eterū de verbo quodā qd dicit ipse. vi. de trano ti. de penitencia

de gradibus peccatoꝝ. videlicet q. vsus contra naturā/ execrabiliū fit in meretricē. sed execrabilius in yroze. **D**ubio oritur apud magnos eo q. ipse. vi. per verbū predictū videtur velle/ q. ille vsus etiā cum yroze propria. semp mortale sit quod aliqibus nō placet. **D**icunt enī quidam q. propē necessitatē vtpote propter nimiam pinguedinē/ vel apostema vel vultus in ventre/ dum nō fieret in debito vase si cognosceret vir yrozem mō incōsuetō. excusabilē vir a peccato. dūmodo causa prolis habēde hoc fieret. **E**t vocant illi vsus cōtra naturā solum quādo q. nō ea parte corpis vritur que ad generandū instituta est sed alia. **M**agister **A**lexāder de **A**les dicit q. peccat vir si yroze suā modo brutali cognoscēdo. nec necessitas excusat a toto licet dimīnuat quātitatē peccati. **U**nde grauitē peccat et vt creditur mortaliter fm ipm q. sic cognosceret/ nulla existēte necessitate. **M**agister **A**lbertus dicit q. nihil eorū que facit maritus cum yroze/ seruato vase debito/ est fm se mortale peccatū. sed potest esse signū cōcupiscētie mortalis scz quādo nō sufficit modus quē natura determinat. sed habēt modos brutorū animalū. nulla existēte necessitate. **U**nde fm ipm quādo alter eorū nimis pinguis est. vel quādo cōtingit yē trem mulieris apostemari vel impregnari. ita q. anteq. nō est membrū applicabile. tūc causa plis habēde. vel causa reddendi debitū. vel causa fornicatōnis vitā de/ nō est prohibendū aliter cōuenire. nisi dumtaxat vbi nulla precedēte necessitate. sed tantū ex libidine fieret. **I**stud tamē non expedit populū scire.

Quantū possit cō-

Quod differri. **Q**uātum autem differri possit confessio/ apud aliquos dubitatur. **D**icunt enim aliqui q. cō-

fessio differri potest sine peccato vsq. in tēpus determinatū. **E**t q. confessiōe face- re nō sic est preceptū q. oporteat quolibz tempore fieri. **S**unt q. distinguūt. **Q**uia aut ille qui peccauit/ nondū est cōtritus sed manet adhuc in mortali peccato. **A**t tūc non cōfiteri data oportunitate. sicut nō cōueri. vel non cōteri. est ei omni hora peccatū. **S**ed nō nouum peccatū. immo aggravatō prioris. **E**t q. diuturnitas sit circūstantia aggravās peccatum. **S**i autem ille q. peccauit iam p̄tritus est. **D**ic q. tenetur cōfiteri aliquādo. sed nō tunc. vl̄ tunc. **E**t ex precepto ecclie infra annū iuxta formā decretalis. **D**ñs vtriusq. **Q**uod si nō confiteat/ peccat mortaliter. propter inobediētiā factam matris ecclie. **U**nde illud preceptū de confitēdo non obligat sub pena mortal. dūmodo fiat infra tempus statutū. si tamē homo semp conteratur. **S**ed qd si ante tempus sic ad cōfitendū statutū/ contingat aliquē anteq. cōfiteatur subito mori. nec habuerit tempus cōterendi de trasgressiōe diuini precepti. quo iubet aliquando cōfessionem facere. eo q. sit morte preuentus. **P**ura q. damnat tanq. legis diuine transgressor. **E**t q. in quo instāti prius fuit soluendo id est potēs soluere confessiōe. quia potuit cōfiteri vel dolere q. nō fuit cōfessus. **S**ed in vltimo instanti iā factus est trasgressor. **H**oc tamē non intelligat de eo q. ex causa confessiōe differit. vt scz habeat confessorē discretiorē. vel alia vtili causa dūmodo diligentia apponat vt habeat.

De tertia parte

Denitentie scilicet satisfactōe. **E**t satisfactōe breuiter dicendum est. **E**t primo qd sit. **Q**ue eius partes. **A**n necesse sit ipsam fieri in charitate:

Quid sit satisfactō

Diffinitur autem sic satisfactō/ fm **G**rego. a magistro in quarto libro sentētiarū. **S**atisfacere est causas peccatorū excidere. et earū suggestionibus aditū non indulgere. **E**t vocat causas peccati/ occasiones alliciētes ad peccandū. **Q**uarū quedā propinque sunt peccato. **E**t he sunt in nostra prate.

Compendiū theologie

I vt eas possumus amouere vel excidere. **U**t
bi gratia. **C**ena splendida/ causa propin-
qua est luxurie. vt Jerem. vi. Saturauit
eos et mechati sunt. **E**t hanc causam seu oc-
casionem/ possumus amouere et excidere
Sunt et alie cause seu occasiones pecca-
ti/remotiores. que in nostra potestate non
sunt. vt puta oblatio talis cene. vel alicuius
rei delectabilis oculis cordis nostri.
vel suggestio diabolica de tali splendida
cena. **N**on est enim in nostra potestate arcere dya-
bolum. quin talia oculis mentis nostre of-
ferat. **O**ccasionem ergo peccatorum propin-
quas debemus excidere quia in nostra potestate sunt
Sed occasiōibus peccatorum remotiori-
bus si veniat a parte diaboli. vel carnis vel
mundi/ non debemus consentiendo aditum in-
dulgere. eo quod in nostra potestate sit eas non re-
cipere. **A**lter autem diffinit sic. **S**atisfactio
est damni/ vel iniurie illate recōpensatio
secundum iudiciū et ordinem iuris.

Quot et que sint

Partes satisfactōnis.
Satisfactōnis autem ponunt tres
partes. scilicet oratio. elemosyna. ie-
iunium. **Q**ue generaliora sunt in
satisfactōne cuiuslibet peccati. **U**m enim
quis peccat/ delinquit in deum. et contra hoc
specialiter satisfacit oratio. **I**tem delinquit
in ecclesiam hoc est in proximum. et contra hoc
specialiter satisfacit elemosyna. **I**tem delinquit
in seipsum. et contra hoc specialiter facit ieiunium
De quibus illud dicit. **B**ona est ora-
tio cum ieiunio et elemosyna.

An necesse sit con- fessione et satisfactōnem/ fieri in caritate

Ultimo querit causa breuitatis
de confessione et satisfactōne simi-
liter. necesse sit quod fiat in caritate
Et an qui confitetur et satisfacit
extra caritatem. teneat iterum confiteri. et ite-
rum satisfacere. **E**t dicunt hic plures quod
vtriusque debet fieri in caritate. **E**t repeti si fi-
at extra caritatem. **A**lij circa vtriusque distin-
guunt. **E**t primo de confessione dicit quod oportet
quod fiat in caritate. ex quodam tamen conse-
quenti. ita quod oportet quod fiat illud quod sta-
tutum est ab ecclesia. **E**t oportet etiam quod dum fit
quod caritas habeat. quia semper siue confiteamur
siue non/ nos tenemur habere carita-
tem. **E**t sic vt tactum est/ nos tenemur ex qua-

dam consequenti confiteri in caritate. **S**ed
si fiat extra caritatem non oportet (vt di-
cunt) eam repetere. sed solum satisfacere con-
fiteri quod confitendo prius facti fuerim. id est
extra caritatem. dum tamen idem sit prior
et posterior confessor et memoriā habeat pec-
catorum confitentis. **A**lioquin oporteret re-
petere. quia integra debet esse confessio. **E**t
isti dicti sui ponunt rationes quod scilicet ad hoc duo
scilicet confiteri et caritatem habere/ tenemur di-
uisim. **N**am propter statutum ecclesie tenemur
confiteri siue habeamus caritatem siue non
Et similiter tenemur habere caritatem si-
ue confiteamur siue non. **E**t ideo potest vnum
solum sine alio. **U**t gratia exempli. **S**i tene-
or ire ad ecclesiam. et cum hoc teneor tota die
esse capatus in ecclesia. **S**i vado ad ecclesiam
sine capa non oportet me iterato ire ad ec-
clesiam. sed solum satisfacere de eo quod non fui
tota die in ecclesia capatus. **N**on similiter in
proposito. **D**e satisfactōne autem dicitur quod
in satisfactōne duo sunt consideranda. scilicet
ipsa solutio debiti. et ipse modus soluendi.
ita vt per datum siue factum fiat solutio de-
biti. et per modum soluendi placeat solutio.
Si autem per aliquem fiat extra caritatem so-
lutio debiti. puta pene taxate a sacerdote
sicut ieiunare per annum et huiusmodi. dicitur
quod de rigore non exigitur quod iterato reddat/
cum caritate et gratia adeptus fuerit. **S**ed
solum quod illud quod defuerit in modo. ipse pe-
nitendo soluat. **U**m qui tenebat deo iniuriam
etiam penitentiam facere quod respicit debitum
et cum hoc in caritate et bene ordinata vo-
luntate facere. quod respicit modum soluendi
debitum soluet sed non modo debito. oportet
tebit talem confiteri et satisfacere de indebi-
to modo soluendi. **E**t tunc erit debita satis-
factio. **Q**uia scilicet exigit satisfactum plus quam
tantum ad debitum. **N**unc vero postquam satisfactum
quantum ad debitum modum. **R**eliqua ple-
ne tractantur in summa Ray. xi. de penitentia
propter quod multa causa breuitatis trāseō

De sacramento ex- treme vntionis et penitentibus ad ipsum.

Equit aliqua tangere de sacra-
mento vltime vntionis. **E**t primo
quid sit. **D**e eius institutio-
ne. **Q**uid sit eius materia. **Q**ue
forma. **Q**uis debitus minister. **Q**uis eius
effectus. **Q**uid hic res. et quid sacramen-
tum. **Q**uis sit perceptibilis huius sacramenti.

Et quo ad morbum Et quo ad etatē. De loco vntionis.

Quid sit extrema

Diffinit autē sic exte (vntō) ma vntio a quibusdā. Extre- ma vntio est linitio olei sancti ficati. facta ad releuatōem vtri usq; infirmitatis. scz mentis z corpis Et ponit vntio extrema pro nomine vnico diffiniti. quod qz nō habem⁹. circūloqui mur p duo. Iste vero termin⁹ linitio qui ponit in diffinitōe sonat in actū vel in passiōē que est in suscipiēte ipm sacra- mētū. sicut cū dicitur baptisim⁹ est tictio zc. Designat tinctio passiuā. quia intrinsec⁹ baptisatus. Verūtāme si quis totum eē extreme vntionis vellet diffinire. posset ita notificare. **Extrema vntio est sacram- tum ex vntōne infirmis p oleū sanctifi- catū facta conferēs infirmis remediū cō- tra peccati reliq;as. eisi expedit alleuiatō- nem ferens corporis infirmitati.**

De ei⁹ institutione

Quando autē z vbi sit hoc sacra- mentū institutū est duplex opi- nio. **¶** Una dicit ab apostolis hoc sacramentū esse institutū/ que videt confirmari p glosam sup illud **Marci. vi.** Angebāt oleo multos egro- tos z sanabant. **¶** Que glosa sic dicit Ab apo- stolis patet hūc morē esse traditū vt ener- gumini z alijs egroti / certo loco vngātur oleo / a pontifice consecrato. **¶** Scdm hoc ergo dicendū est qz apostoli a deo inspira- ti. diuina auctoritate z volūtate instituere potuerūt istud sacramentū. immo ipse de- us in ipsis licet forsan tūc non yngerent modo z forma qua nūc fm ordinatiōem ecclie sit vntio. **¶** Sed forsan ad tempus istam formā ex causa nō seruauerūt. sicut ipsi (vt supra tactū est) ad tēpus ex causa ratōnabili formā baptisimi mutauerunt. vt scz baptisaret in nomine christi. **¶** Alij volūt qz istud sacramentū tps p se institu- erit quoniā iuxta p allegatū capitulū. **vi. Marci.** Narrato quō christus suos mi- sit discipulos ad predicandū statim seq; tur. **¶** Et eēntes predicabāt vt penitentiā agerēt z demonia multa eijciebāt z ynge- bāt oleo mltos egros z sanabātur. quod nō credit sine institutiōe dñi fuisse. **¶** Nec si

mile est de immutatōne baptisimi. qz aliō est mutare formā sacramēti. z aliud insti- tuere totū sacramentū de nouo celebran- dum. **¶** Nam z forte nūc per ecclie auctori- tatē aut aliquā sibi datā inspiratiōem si- cut apostoli habuerūt / possent aliqua ad temp⁹ iusta de causa circa formas alicui⁹ sacramenti. immutari. sed totū sacm in- stituere / null⁹ posset vt credit. nisi sol⁹ de⁹

Que sit materia sa

¶ cramenti extreme vntionis **¶** Materia huius sacramēti est ole- um simplex ab epō benedictuz sine alterius rei admittōne **¶** Cū enim oleū significet nitorem consciētie z balsamū suauitatē fame. z moritur⁹ maxi- me indiget nitore cōscientie. z nō multū suauitate fame / apparet qz morituri sim- plici oleo cōueniēter pungūtur. **¶** Ad cris- mate. quod ppositū est et oleo z balsamo **¶** Et quoniā in exitu constitut⁹. indiget gratia sanāte. nō tantū cor sed etiam alia membra qbus abusus est / indiget nō tā- tum vntōne cordis. sed etia aliorū mem- brorū quib; maxime peccauit. vt sicut tri- na mersio in baptisimo signat submersio- nē trium peccatorū que in mūdo regnāt scz p cupiscentie carnis. cōcupiscētie ocu- lorum et supbie vite. **¶** Sic hūc multiplex inunctō signat eliminatōez ex diuina mi- sericordia mebrorū singulorum.

Que sit forma hu

¶ ius sacramenti. **¶** Forma autē sciēdum est qz si- cut forma aliorū sacramētorū cō- sistit in sermone z ope vt bap- tisimus in verbis illis / baptisote zc. **¶** Et in ope scilz in mersione baptisati. **¶** Et sic de alijs sacramētis. **¶** Sic hūc sacramēti for- ma cōsistit in ope z sermone. **¶** In ope qui- dem. in illa scz signatōne mebrorū in for- ma crucis. **¶** In sermone vero in platōe ho- rum verborū. **¶** Per istā suauissimā vntō- nez / z suā pūssimā misericordiā dimittat tibi deus quicqd p visum peccasti. **¶** Et sic de ceteris mebris **¶** Nec iterat ista forma su- p eandē materiā p replicatiōem verborū. quia nō omīno sunt eadē verba vt patet licet in preeadē esse videant⁹. **¶** Sed cum multiplex sit vntio z multiplex verborū prolatō qz ad singula mebra singule fiūt

Compendiū theologie

unctiones. et propria verba dicuntur. **¶** Und ad inunctionem oculorum dimittuntur eorum peccata. **¶** Et similiter ad alias inunctiones aliorum membrorum/alia eorum peccata. vel an omnia peccata simul dimittantur. **¶** Dicitur quod omnes alie ille inunctiones licet fiat diuersis temporibus/tamen pro eodem tempore pro ultimo instanti platonis et complete inunctionis facte censeantur. sicut in simili dictum est supra in consecratione eucharistie. **¶** Nam sic hic est tunc enim omnia peccata simul dimittuntur scilicet in ultimo instanti totius inunctionis et prolationis verborum pro quo fiunt omnes inunctiones.

Quis sit debitor minister in sacramento extreme unctionis.

De ministro autem hoc est tenendum quod solus sacerdos potest hoc sacramentum conferre. et solus episcopus hoc oleum consecrare. **¶** Quod patet tunc ex autoritate beati Jacobi qui in sua canonica capitulo ultimo dicit. **¶** Infirmitur aliis in vobis inducat presbiteros ecclesie. et orient super eum. ungentes eum oleo in nomine domini. etc. **¶** Tum quia istud sacramentum consummationis est penitentie. **¶** Et ideo pertinet ad claves que solis sacerdotibus conferuntur.

Quis sit effectus istius

Eius sacramenti. **¶** Effectus autem huius sacramenti secundum magistros in libro sententiarum ponitur duplex scilicet sanatio corporis et spiritus. vel sicut homo ex duobus constat scilicet ex corpore et anima. **¶** Ita sit effectus huius sacramenti sanatio utriusque. sed principaliter mentis. quia iste effectus semper sequitur in vere penitentia. **¶** Et ista sanitas mentis in duobus consistit. scilicet in peccatorum remissione. et in virtutum ampliatione.

Quid hic res et

Quid sacramentum sit. **¶** Quis ut sciat quid sit hic res et quid sacramentum. **¶** Notandum quod secundum quosdam sacramentum hic est ipse usus olei. siue consignatio cum oleo. **¶** Res autem est ipsa gratia spiritus sancti. que dicto modo efficit sanationem mentis. et etiam quoniam corporis. quando scilicet expedit fuerit. **¶** Secundum alios autem sacramentum est ipsum oleum. **¶** Res autem gratia spiritus sancti. etc. **¶** Est autem in-

uenire inter illa plurimum similitudine. quia gratia spiritus sancti ad modum olei lenitiam est morbi spiritualis. lenificat etiam et consolatur ab hac vita exeuntem. **¶** Und in psalmo. **¶** Ut exbilaret faciem in oleo id est mentem que facies interior est in oleo extreme unctionis. **¶** Et panis id est eucharistia que inunctis exhibetur cor hominis confirmet.

Quis sit perceptibilis huius sacramenti.

Quis autem perceptibilis sit huius sacramenti. **¶** Dicitur quod non omni morbo veratus sed solum morbo grauiori in quo timeatur periculum mortis. **¶** Und quia omnis egritudo corporis crescendo potest reducere hominem ad obitum in omni morbo cum cepit imminere periculum mortis potest istud sacramentum dari. **¶** Sed nunquid puuli et ignorantes et amentes possunt inungi. **¶** Dicitur quod non. **¶** Tum enim hoc sacramentum non debet dari nisi non recognoscantibus. et non postulantes ipsi. **¶** Tales autem sunt puuli et ignorantes. qui omnino usum rationis amiserunt. **¶** Et furiosi nisi habuerint dilucida intervalla. **¶** Dicitur quod huiusmodi inungendi non sunt. **¶** Posset enim esse periculum tam in irreuerentia. quam etiam in imundicijs que hominibus homines comitantur. **¶** Si tamen furiosi habuerint lucida intervalla possent illi inungi si immineret periculum mortis.

De loco unctionis

De locis autem unctionis est variatio apud diuersas ecclesias. **¶** Docet tamen semper tenendum est quod loca quoniam sensuum principaliter inungenda sunt sicut oculi. aures. nares. pedes et manus. **¶** Quidam autem addunt pectus et renes. etymbilicum in quibus delectatio est venerea licet non oporteat. **¶** Sed ubi inungendi sunt mutilati. **¶** Dicitur quod in loco mutilationis. quia licet membro careat. non tamen caret potentia que completus actus peccati ab intra. licet non ab extra. **¶** Et ideo ut expiet peccatum cum membrum non supersit. in loco incisionis vel in loco illi membro maxime vicino inungendus est.

De sacramento ordinis et pertinentibus ad ipsum in generali.

In sacro ordinis primo occurrit dicendum. **¶** Quid sit ordo. **¶** Quid ibi pro materia et quod pro forma. **¶** Quot sunt gradus et sufficientia

eorum. Quot sunt de necessitate huius sacramenti. Qui ordines sacri. et quare sic dicantur.

Quid sit ordo et

quomodo diffinitur.

Diffinit autem sic a magistro in libro sententiarum. Ordo est signum cuiusmodam sacramenti. quo spiritualis potestas traditur ordinato et officium. Item quidam antiquorum magistrorum ita diffiniunt. Ordo est sacramentum spiritualis potestatis ad aliquod officium in ecclesia ordinatum.

Quid in sacramen-

to ordinis sit materia. Et quid res sacramenti.

Quid autem sit hic pro materia et quid pro sacramenti a quibusdam dicitur quod sicut in baptismo / tria sunt. Unum scilicet quod tamen est sacramentum. scilicet aqua vel tinctio cum verbo. Et aliud quod est res tantum scilicet remissio peccati. vel collatio gratie. Et tertium quod est res et sacramentum. scilicet character baptismalis. Sic hic est aliquid quod est sacramentum tamen. scilicet illa signa visibilia cum verbis. quibus spiritualis potestas traditur ordinis. Ut in hostiarum traditio clauium cum verbis ad beatum petrum. In lectoribus traditio libri prophetarum cum verbis ad hoc institutis. Et sic de aliis. Et aliquid quod est res tamen scilicet gratia spiritualis infusa. vel potestas spiritualis. Est et aliquid quod est sacramentum et res scilicet character qui imprimitur. Alij ponunt duo pro parte sacro et re.

Sed tunc circa hoc oritur dubium cum dicatur quod hoc sacramentum sit aliquid sacramentum signum exterius cum verbis ad hoc ordinatis. Et in quibusdam ordinibus sicut in sacerdotio sit pro sacro impositio manuum cum forma verborum. An si ab uno verba profertur et ab alio manus imponatur ordo conferatur. Et patet quod non. Ut in decreto distinetur. cxxij. ca. quorundam clericorum et ex textu et ex glossa.

Quot sunt ordinum

gradus et unde eorum numerus et sufficientia.

Quot autem sunt ordinum gradus dicit magister in. iij. sententiarum quod sunt. vij. scilicet hostiarius. lectoris. exorciste. acoliti. subdiaconi. diaconi et presbiteri. Quorum est conferere corpus christi quod est excellentissimum officiorum humanorum. Et ideo supra sacerdotium non est ordo superior. imo nec episcopus. nec archiepiscopus.

Quorum numerus et sufficientia sic poteris

accipere. Ordinum unum est summus et principalis scilicet sacerdotium. Alij scolarum et huic defunctores. Summus ordo / duos habet actus. scilicet principalis qui est conferere corpus christi. Et secundum darium qui est populum preparare idonee conferret. Scolari autem ordines et huic summo ordinis defunctores. Aut defunctores ei quod actum suum principale aut quod actum suum scolarium. Si quod ad actum suum principale qui est conferere corpus christi tunc est presbiter super hostias ex quibus conferret corpus christi. Et hoc potest esse dupliciter. Quia aut in comparatione quod ad populum qui eas offerunt templo. Et sic est ordo subdiaconatus. Subdiaconi enim interest accipere hostias a populo et reponere in presbiterio. ut ipsas ministrare possit diacono ut dicit ysidorus. Aut est presbiter super hostias in comparatione quod ad sacerdotem. et sic est ordo diaconatus cuius est hostias oblatas ponere super altare et ordinare ut eas ibi consecret sacerdos. Si autem est ordo defunctores sacerdotio qui ad actum suum secundum darium scilicet ad preparandum populum tunc aut defuit ei in amovendo malum. aut in ordine ad bonum. Si prior modo tunc iterum contingit habere dupliciter. scilicet aut amovendo malum quod est ab extra. et sic est ordo hostiario quorum officium est indignos et viles excludere. ne violent locum communionis fidelium. aut amovendo malum quod est ab intra. et tunc est ordo exorcistarum qui est arcere vim demonis per adiurationes ne impediatur perceptio sacramentorum. Si autem ordo defuit sacerdotio in ordine ad bonum. tunc potest esse dupliciter. Aut ex parte intellectus et tunc est ordo lectorum quorum officium est legere aperte et disticte ad illuminationem intellectus. Aut ex parte affectus. et tunc est ordo ceteroferariorum qui in signum ignis spiritualis accedendi in cordibus nostris cereos flammiferos deferunt. Et hi sunt acoliti. Acoliti enim grece ceteroferari dicitur latine. Alij volunt quod novem sunt ordines in ecclesia militate sicut sunt novem ordines angelorum in ecclesia triumphante. Et secundum quosdam illorum episcopus et archiepiscopus constituit duos gradus. qui additi septem precedentiibus faciunt novem. Secundum alios corona est primus ordo et episcopus ultimus. et sic sunt novem cum septem nominatis. Sed prior sententia potior est in conspectu modernorum.

Quot et que sunt

de necessitate huius sacramenti. Equit dicere quot et que sunt de necessitate huius sacramenti. Et dicitur quod

Compendiū theologie

fer precipue. scilz ferus virilis. Unde mu-
lier nō est susceptibilis ordinis. Itē pre-
cedēs baptisimus qui etiā est fundamen-
tū ceterorū sacrorū ex cepto cōiugio. Un-
si aliqs nō baptisatus ordinare/ nihil re-
ciperet. vñ oporteret post baptisimū si vel-
let aliquē ordinē erequi/ q̄ itez ordinare-
tur. ¶ Itē potestas ordinātis. qz qui nō
est eps ordines cōferre nō potest. Itē in-
tentiō recta. vt scilz ordinās intendat fa-
cere qd̄ facit ecclesia. et similiter ordinan-
dus s̄m quosdā. Itē materia seu sacramē-
tū vt traditio libz et similiū cū forma ver-
borū. Item temp⁹ seu etas s̄m aliqs qm̄ si
puulus ordinē etiā precedētibz alijs gra-
dibz nihil recipet cū s̄m eos in hoc sacra-
mento erigat tam intētiō recipiētis ordi-
nē q̄s p̄ferētis. ¶ Paruul⁹ autē qz non habz
ysum liberi arbitrii nō habz intētionem.
Alij volūt qz etas sit de cōgruitate et nō de
necessitate hui⁹ sacramēti. Et iō in p̄dicto
casu puulus s̄m eos recipit caracterē nec
s̄m eos est reordināndus. Frater albertus
vult. qz in alijs ordinibz/ etas sit de p̄grui-
tate. sed qz in vltimo ordine qui est sacer-
dotiū/ est de necessitate. Un̄ plane vult qz
ordo sacerdotiū nō possit puulo conferri.
Itē ieiuniū s̄m aliqs. eo qz s̄m eos pran-
sus nō cōferret ordinē nec suscipet. Alij fe-
re om̄es volūt cōtrariū. ¶ Multa p̄reca
sunt de honestate et cōgruitate tam ex pre-
cōferentiū ordines q̄s ex pte tempis. que
reperies expresse in summa Raymū. libro
tertio in principio et consequēter.

Qui ordines sint

D sacri et quare sacri dicuntur.
¶ Ostremo notandū qz licet oēs
p̄dicti septē gradus sacri sint
quorū tñ primi minores ordi-
nes/ nō dicuntur sacri. s̄z solū tres maiores
scz ordo subdiaconat⁹. ordo diaconat⁹. et
ordo p̄sbiterat⁹. Et hoc p̄pter dignitatē q̄
inducit ministratibz in tribz maioribz or-
dinibz. oportet enī eos vouere cōtinenti-
am vel simplicitē vel s̄m temp⁹. Simpli-
citer in tota ecclesia occidentali. vbi nō dā-
tur isti tres ordines/ nisi vouētibz ipso fa-
cto p̄petuā castitatē. Secundū temp⁹. vt
in orientali ecclesia. vbi q̄ in matrimonio or-
dinē recipiūt/ in matrimonio p̄manent.
¶ S̄z tñ/ dū ministrāt/ abstinēt ab vxoribz
Insup ill⁹ mortuis/ alias ducere nō p̄nt.

De sacramento cō-

D iugij et pertinentibus ad ipm.
¶ Sacramento cōiugij nō mul-
ta necesse est hic dicere eo qz in
summa Raymūdi libro. iij. de
hoc sacramēto sufficiēter tractet. Sunt q̄
dam tñ que ibidē nō tangūt de quibz hic
aliqua breuit̄ memorāda sunt videlicet.
¶ An istud sacramētū sicut alia sacramen-
ta cōferat grāz et efficiat qd̄ figurat. Quis
sit eius effectus. An opus cōiugale possit
fieri sine pctō. An debeat reddi debitū cō-
iugale tpe impregnatiōis. Itē an debeat
reddi temp⁹ loco sacro. Item an semper
debeat reddi cū petitur. Quid hic sit ma-
teria et forma. et qd̄ res et sacramētum.

An sacramētū cō-

iugij p̄ferat gratiā et efficiat quod figurat

D Resupposito qz matrimonij est
viri et mulieris coniunctio legi-
tima/ in diuina vite consuetu-
dinē retinēs. que diffinitio dā-
t s̄m naturā optime institutā. qz tūc vna et
pura fuit. ¶ P̄termisso etiā tractatu de cā
institutōis hui⁹ sacramēti. vbi institut⁹
fuit. et qui p̄nt cōtrahere et qui nō cū aliq-
bus alijs circa hoc sacramētū necessarijs
que exp̄sse libro quarto summe Raymū.
inuenies. nūc querendū venit an hoc sa-
cramētū sicut alia/ cōfert grām et efficiat
quod figurat. Ubi triplex cadit opinio.
¶ Prima dicit qz nō cōfert aliquā gratiā
sed cū alia sacramēta significēt gratiam et
p̄ferant. istud tantū signat gratiā sed non
cōfert. Hec est opinio magistrī in li. sentē-
tiarū. et p̄positi antisydori. ¶ Secunda
opinio dicit qz cōfert grām scz recessum a
pctō. nō tñ in ordine ad bonū. Et dicunt
qz gratia illa est/ qz virtute hui⁹ sacramētū
mitigat p̄cupiscentia. ne serueat vltra nu-
ptiarū honestatē. Et hec opinio p̄babili-
or videt̄. ¶ Tertiā satis peritorū opinio
est qz cōfert grām etiā in ordine ad bonū.
¶ Non quidē generalit̄ se ad bonū hoc tñ.
qd̄ debet facere cōiugatus. Et istō bonū
est vt fideliter coniugi assistat. opa sua illi
cōmunicet. plem susceptā religiose nutri-
at et huiusmōi. Et s̄m hoc patet qz efficit
gratiā quā figurat. sed non oēm quā figu-
rat. sicut nec oportet. Figuratur quippe cō-
iunctōem fidelis anime cum christo. que

quidem est effectus eius nō contēns q̄/
dem sed significatus.

Quid sit ei' effect'?

Ex premissis igitur habes q̄ du-
plex est effect' matrimonij. Un'⁹
scz nō contētus sed tantū signi-
ficatus. scz cōiunctio fidelis ani-
me cum christo. Alius cōtētus ⁊ signifi-
catus. gratia scilicet qua mitigat fomes. ⁊
qua fideliter cōiugi assistitur.

An amplexus ma-

Utilis possit fieri sine peccato.
Arum autē fieri possit ample-
xus matrimonialis sine pecca-
to vel meritorie post hec venit
dicendū. Et dicit q̄ cause quatuor preci-
pue sunt p̄pter quas fit cōmixtio cōiuga-
lis. Aut enī fit causa suscipiende prolis.
⁊ hoc dupliciter. Aut scilicet ad cultum diui-
num ampliandū. ⁊ hec causa sic agnoscē-
di vxorē/ ab omni peccato excusat ⁊ red-
dit opus meritorij. dūmodo ista intētio
ante finē opis per delectatōem nō corrū-
patur. Vel fit causa prolis vt scilz habeat
successor hereditatis ⁊ hec causa nō excu-
sat a veniali sed a mortali. Aut fit cā red-
dendi debitū ⁊ hec causa excusat a culpa
⁊ fm aliquos meret sic faciēs. dum tamē
ista intētio p̄ inordinatā voluptatē ante
finem opis nō supplantet. Aut fit causa
fornicatiōis vitāde et hec causa excusata
mortali. Aut fit causa exsaturandē libidi-
nis ⁊ hec causa nō excusat a mortali. Vel
fm alios in hoc ultimo casu distingue. qz
aut illa libido causa cuius exsaturandē fit
cōmixtio cōiugalis/ tantū repressa erat/ q̄
eam nollit alter cōiugum cū alio vel alia
explere. ⁊ tūc dicunt q̄ adhuc est peccatū
veniale. Aut intantū creuerat illa libido
vt indifferēter vellet quis eā siue cum sua
siue cum nō sua explere. Et tūc dicūt esse
mortale peccatum.

An tēpore impre-

Dgnatiōis debeat reddi debitū coniugale.
Et tēpore impregnatiōnis dicit
q̄ p̄pter periculū nō debet in tē-
pore impregnatiōnis vxor cog-
nosci. Unde si vir eo tēpore mo-
ueatur ad cōiū. debet ratōne/ talem mo-
tum p̄pter timorem p̄dicti periculi/ refrē-

nare. maxime quatuor primis mēsis.
Si tamē vir vxorem dicto tēpore cogno-
uerit/ nō propter hoc peccat mortalit' Ge-
rum etiā qz mulier illo tēpore maxime coi-
tum vt frequēter appetit. si ipsa petat ⁊ ip-
se vir exactus reddat sic reddens leu' pec-
cat. exiges vō graui'. vterqz tū venialit' tū

An tempore et lo-

Dco sacris/ debeat reddi debitū.
Et tēpore sacro similiter dicit
q̄ tēpore quadragesime ⁊ qua-
tuor temporū ⁊ rogationū/ ⁊ p̄-
cipuarū solennitatū/ nō debet alter cōi-
ugum debitū petere. Si tamen petierit cū
pigentia tamē animi q̄ sine coniugij vsu
esse non possit/ venialiter peccat. Si autē
alter petierit/ reddat. ex actu tamē iusticie
et fide thori excusat a peccato. nisi in his
casibus preter temporū huiusmodi solē-
nitatem aliquid iuxta distinctōes supra-
positas grauius incideret quod peccatū
aggrauaret. Sed secus est de loco vxo-
lunt aliqui q̄ scilz nō tenētur in loco sa-
cro reddere debitū si aliquis alius locus
haberi possit. Si autē ali' locus nō pos-
sit haberi/ vt cōtingit in tempore guerre/
vbi multis noctib' in locis sacris iacent
viri cum vxorib' suis. tunc si alter coniu-
gum soluat exactus. habēs de hoc dolore
cordis/ peccat tantū venialiter. imo si eri-
gat cum planctu ⁊ pigētia quod sine vsu
cōiugij esse nō potest. nō credit multi q̄
peccat mortaliter. Nec credas q̄ tūc cō-
tamine locus/ ita q̄ recōciliatiōe indige-
at. quia cōtaminatio sacri loci distingui-
tur dupliciter. Una que procedit ex incō-
gruitate operis. quod fit in ipso respectu
dicti operis in se. Et alia que procedit ex
incōgruitate operis non quo ad se. sed quo
ad consecratōem seu actum ipsius loci in
quo fit. Nam illa que procedit ex incō-
gruitate respectu loci tantū ⁊ nō operis
in se/ non cōtaminat locum in tantum q̄
indigeat reconciliatiōne. Sed illa vero q̄
procedit ex incōgruitate ad sanctificatiō-
nem loci/ respectu operis in se vt est in ma-
gnis facinoribus. sicut in stupro adul-
terio homicidio ⁊ huiusmodi. et hec locum
cōtaminat in tantū q̄ recōciliatiōne indi-
get maxime respectu aliquorum facinor-
vbi sunt manifesta.

An semper debeat

reddi debitum cōiugale cum petitur.

Desolutōne autē debiti cōiugalis hoc tenēt aliqui q̄ om̄i tempore petenti debitū est reddendū s̄m oportunitatē loci. **Q**uō ideo dicit̄ quia ille act⁹ verecūdiā q̄ndā habet sibi annexā. **U**n̄ nō oportet q̄ solvatur in publico. sed in om̄i hora om̄iq; dimisso negotio. si scit alterū esse in piculo sa cōcupiscētia. tenet̄ captare secretū cubile ⁊ debitū reddere. **A**lij distinguūt q̄ sicut in preceptis affirmatiuis semp ad ea tenētur sed nō p̄ semp vt verbi gratia **S**e p̄ teneor honorare parētes meos / sed nō pro semp sed solū pro locor tempore. Ita hic vt dicit̄ quis ad semp tenet̄ reddere debitū. sed nō tenet̄ pro semp. sed solū cū oportunitas loci ⁊ tempis hoc eegerit.

Et nota duos versus qui determinant quinq; casus. in q̄bus quis potest reddere debitum sine peccato sed nō petere. **F**esta sacerq; locus ieiunia mēstrua parus. **S**i petis his peccas reddis q̄nq; licenter

Quid sit materia ⁊

quid forma in sacramento coniugij:

Quid autē sit materia ⁊ quid forma. dicitur q̄ materia sunt / legitime p̄sone / in potentia cōmitionis seruū ecclētes. **C**irca quod multi difficiles ⁊ diuersi casus occurrūt hoc sacramētū matrimonij impediētes q̄ sufficienter in summa Raymū di determinātur. quare hic causa breuitatis non exprimūtur. sed solū pro quada; compēdiōsa annotatiōe. ponūtur seruer sus sequētes. **E**cclēsie retitū necnō tempus feriatū. **I**mpediūt fieri. permittūt facta teneri. **E**rroz. cōditio. votum. cognatio. crimen. **C**ultus disparitas vis ordo ligamē. honestas. **S**i sis affinis si forte coire neq;bis. **D**ec sociāda verāt cōnubia iuncta retractāt. **F**orma autē est cōsensus p̄ vba exp̄ssus. vt accipio te in meā ⁊c vel huiusmodi. **S**ecūdū alios cōsensus animorū est materia in iugio. forma autem est debita verborū platorū forma scz **A**ccipio te in meā. ⁊c. **S**ed nunq̄d et iste cōsensus debeat ferri ⁊ esse ad carnalē copulam. **E**t dicit̄ magister in libro sentētiarū q̄ nō in carnalē copulā nec in cōba

bitatōem corpalem sed in societate cōiugalem. quod sic exponit hoc est in carnale debitum. nō in carnalem actū. **N**ec obstat illud de matrimonio beate virginis que s̄m beatū August. ita in matrimonio cōsensit / q̄ nisi aliter deus iuberet. debitum cōiugale nō redderet. **A**it enim sic **C**ōmittens autē virginitatē suam diuine dispensatōni / ⁊ cōsensit in carnalē copulā nō illā appetendo sed diuine inspirationi in vtroq; scilz ⁊ virginitate ⁊ cōmitione obediēdo. **S**ed virginitatē quā nondū vouerat / in desiderio habuit ⁊ cū firmo proposito. cōmitionē vero illam nisi deus aliter disponderet in sufficientia. **E**x his satis patet quid hic sit sacramentum ⁊ quid res. **N**am sacramentū est cōsensus animorū ⁊ cōiunctō corporū. **R**es autē duplex est scilz vnio christi ⁊ ecclēsie. **I**tem vnio duarum naturarū in christo. **N**am sicut in matrimonio cōiunctio est animorū vnus cum vna ita vnus christ⁹ cum ecclēsia que vna est vt dicit̄ **A**ntiē. vi. vna est colūba mea. ⁊c. **D**e qua etiam vniōe dicit̄ prime **A**d corin. vi. **Q**ui adheret deo / vnus spirit⁹ est cum eo. **I**tem sicut in matrimonio est cōmitione diuersorum seruū / ita in christo est vnio duarum diuersarū naturaz scz diuine ⁊ humane.

Explicit tractatus tertius de expolitiōe septem sacramentorum.